№ 134 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 21

1908

ՇԱԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 21 № 134

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(36-րդ ՏԱՐԻ)

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՐՈՒԲԼԻ

Ամսական ՄԷԿ րուբլի

Ամերիկա տարեկան	6 դօլլար
Եւրօպա »	30 ֆրանկ
Պարսկաստան »	10 րուբլի
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել	40 կոպ.

Վաճառականների Փոխադարձ Օգնութեան Ընկերութեան

վարչութիւնը

խնդրում է ընկերութեան պ. պ. անդամներին շնորհ բերել

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,

որ տեղի է ունենալու

Ներկայ տարվայ յունիսի 22-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին,

ԲՕՐՍԱՅԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Զբաղմունքի առարկան. վարչութեան զեկուցումը ընկերութեան ընթացիկ գործերի մասին։

Անդամների օրինական թիւ չը գալու դէպքում, ընդհանուր ժողովը, ընկերութեան կանօնադրութեան § 36-ի զօրութեամբ, յետաձգվում է ներկայ տարվայ յունիսի 29-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Բօրսայի շինութեան մէջ։

Խնդրվում է մուտքի ժամանակ ներկայացնել անդամակցական տոմսակները։

(ա.) 1—1

Թիֆլիսի Ժողովարան

Շաբաթ, յունիսի 21-ին, տեղի կունենայ սիմֆօնիական համերգ, նուիրված հանգուցեալ երաժշտագէտ

Ն. Ա. ՌԻՄՍԿԻ-ԿՈՐՍԱԿՕՎԻ

յիշատակի հանդիսաւոր տօնման

Մասնակցում են սիմֆօնիական բազմամարդ խումբը Բ. Մ. Սօկօլօվսկի Զիգիրինսկու ղեկավարութեամբ, ռուսաց օպերայի արտիստ. Մ. Ա. Նիկիտինսկայա և Գ. Պ. Տօմաշեվիչ։

Հիւրերը, պ. պ. անդամների երաշխաւորութեամբ, վճարում են 1 ր.։

Սկիզբն է ժամը 9-ին երեկոյեան

(շ.) ա. 1—1

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ

Ծրղուբեան չորսդասեան օրիորդաց դպրոցի համար

Հարկաւոր է

ուսուցչուհի բարձրագոյն կամ մանկավարժական կրթութեամբ (ուսուցչական ինստիտուտաւարտ), շաբաթական 14 դաս, տարեկան 1200 ռուբ. ռոճիկով։ Խնդիրները վկայագրերով պէտք է ուղարկել մինչև յուլիսի 15-ը այս հասցէով Александрополь, Приходскому попечительству армянской церкви св. Богородицы.

Ս. Աստուածածնի ծխ. հոգաբարձութիւն.

(Ե. Հ. շ.) ա 10—2

Առաջիկայ 1908—09 թ.

Ուսումնական տարում

Բանալով Քամոյեան ս. Նշան օրիորդաց դպրոցի V բաժանմունքը, դպրոցի վարչութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն ծնողների, որ ընդունելութեան խնդիրները, ուսման և ծննդեան վկայականի հետ, պէտք է ներկայացնել մինչև օգոստոսի 28-ը։

Տարեկան ուսման վարձ՝ 30 րուբլի, որի կէսը, տասնհինգ րուբլին, պէտք է տալ ընդունվելուց անմիջապէս յետոյ։

Քննութիւններ սկսվում են սեպտ. 1-ից և տևում մինչև 5-ը։

Դիմել դպրոցիս գրասենեակը՝ հետևեալ հասցէով Тифлисъ, Сурпъ-Нишанское женск. училище.

(Հ. շ.) ա 2—2

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՅԵՏՈՅ

II

Քննութեան ենթարկելով կաթողիկոսական թեկնածուների անունները, մենք ղեկավարվել ենք միմիայն մի ցանկութեամբ՝ անաչառ և անկախօրէն յայտնել մեր անկեղծ կարծիքը այդ թեկնածուների մասին։

Դնելով Իզմիրլեանի անունը և ցանկանալով որ նա կաթողիկոս ընտրվի, մենք յոյս ունենք հասած լինել երկու նպատակի, այն է, նախ տեսնել Էջմիածնի գահի վրա փորձառու, խոհուն և սահմանադրական մի անձի, որ գիտէ լսել իր հօտի կարիքների ձայնը և եռանդի ու կամքի ույժի տէր է որոշ ծրագիրներ առաջ տանելու և իրագործելու, երկրորդ՝ հաստատել կարգապահութիւն և օրինապահութիւն բոլոր այն վարչական և կուլտուրական գործերում, որոնք կապված են Էջմիածնի հետ և այդպիսով վերջ դնել այն կամայականութիւններին, քմահաճոյքներին և երերուն գործունէութեան, որոնք տիրել էին վերջին տարիները Էջմիածնում և քարուքանդ արել ամեն բան։

Արդարև Իզմիրլեանը իր անցեալ գործունէութեամբ յայտնի է իբրև վերին աստիճանի սահմանադրական և օրինապահ մի անձնաւորութիւն, անյողդողդ և անկաշառ բնաւորութեամբ, շիտակ և մաքուր իր գործառնութիւնների մէջ, վստահելի և հեղինակաւոր իր գրաւած դիրքերում։

Եւ եթէ Իզմիրլեանին վիճակված է նստել Էջմիածնի գահի վրա, լիայոյս ենք, որ կը մաքրվի այն մթնոլորտը, որ այնքան յաճախ թիւրիմացութիւնների առիթներ էր ստեղծում Էջմիածնում, առատ հունձ հայթայթելով զանազան տեսակ որոգայթներ լարողներին և ոտնձգութիւններ առաջ տանողներին իրանց չարամիտ քանսարկութիւնների և գործառնութիւնների համար։

Այն հանգամանքը, որ քաղաքական պատճառներով Իզմիրլեանը աքսորական է Երուսաղէմում, ինչպէս աքսորական էր նրանից առաջ Խրիմեանը, առաջ է բերում զուգադիպութեան խորհրդածութիւններ։ Երկուսն էլ քաղաքական գործունէութիւն ունեցան, երկուսն էլ աքսորվեցին Երուսաղէմ, երկուսն էլ մատնվեցին անգործութեան իրանց աքսորավայրում։ Բայց նրանք տարբեր բնաւորութեան և տարբեր գործելակերպի մարդիկ էին։ Խրիմեանը բանաստեղծ էր օրինապահութեան վերաբերութեամբ, վարչական մարդ չէր և մինչև վերջ էլ զուրկ մնաց վարչական գործունէութեան պահանջների ըմբռնումից։ Իզմիրլեանը ընդհակառակը սահմանադրական կարգապահութեան և որոշ վարչական յարաբերութիւնների ջատագով էր, հակառակ լինելով կամայականութեան և քմահաճոյքների գերիշխանութեան, որով խախտվել էին կանօնաւոր և արդիւնաւէտ գործունէութեան հիմունքները մեր շատ գործերում։

Խրիմեան Հայրիկը, ճիշտ է, սիրում էր ճառել և խօսել կարգ ու կանօնից, բայց նա չէր կարողանում նրանց սահմանել ու պահպանել։ Իզմիրլեանը երկար տարիներ զբաղված է եղել ներքին օրէնքներ մշակելով Պօլսի ազգային սահմանադրութեան հիմնարկութիւնների մէջ. ինքը առաջին օրինակատարն է եղել իր գործունէութեան ժամանակ։

Իզմիրլեանը գիտէ կարգ ու կանօն սահմանել, գիտէ նրանց յարգել, գիտէ և պահանջել, որ ուրիշներն էլ կատարեն սահմանված կարգ ու կանօնները։

Սահմանադրական կարգերի սովոր և սահմանադրական ոգու պաշտպան Իզմիրլեանի անցեալը պէտք է գրաւական լինի մեզ համար, որ նա ընդունակ կը լինի ժողովրդական ձայնը լսել էական բոլոր կէտերում և հիմնել իր գործունէութիւնը և գործադրութիւնը ժողովրդական կարիքների ճշգրիտ ըմբռնողութեան վրա։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 19 յունիսի

Երէկ բաղդ ունեցաւ ներկայանալ Թագաւոր Կայսրին Պետական Դումայի նախագահ Խօմեակօվը և զեկուցեց Դումայի աշխատանքների ընթացքի մասին։ Տեսակցութիւնը տևեց 1 ժամ 10 րօպէ։ («Հ. Գ.»)

—

Պետերբուրգ, 19 յունիսի

Պետերբուրգի հեռագրական գործակալութիւնը հնարաւորութիւն ունի հետևեալ նորագոյն տեղեկութիւնները հաղորդելու Պարսկաստանի գործերի դրութեան մասին։

Շահի և յեղափոխական տարրերի կռւի սուր շրջանը բստ երևոյթին անցել է։ Յեղափոխութեան գլխաւոր օջախները՝ անջումանները ցրված են։ Հրատարակված է հրովարտակ պարլամենտի արձակման, երեք ամսից յետոյ նոր ընտրութիւններ նշանակելու և սենատ կազմելու մասին։ Ձերբակալված դաւադիրներից երկուսը գլխատվեցին, միւսները զանազան պատիժներ ստացան։ Զգջացողները ներման արժանացան։ Անկարգութիւնների բազմաթիւ մասնակցողներին ամնիստիա է տրված։ Զինուորական դրութիւն յայտարարելը շատ նպաստեց հանգստութիւնը վերականգնելու գործին։ Կողոպտիչները խիստ կերպով հալածվում են։

Թէհրանում կառավարութեան ունեցած աջողութիւնները հանգստացուցիչ տպաւորութիւն են թողել։ Ամենուրեք գաւառներում ազգաբնակութիւնը ինքն է փակում անջումանները, համակրական ցոյցեր է կազմակերպում ի պատիւ շահի։

Թաւրիզի ռուսաց գեներալ-հիւպատոսը, ի նկատի առնելով որ յունիսի 16-ին անկարգութիւնները ընդարձակ չափեր են ընդունում, որոնք երկիւղ են ներշնչում այնտեղ ապրող եւրօպացիներին, հիւպատոսարանի պաշտօնեաների և կօզակների ուղեկցութեամբ գնաց յեղափոխականների գլխաւոր բնակարանը և համոզեց նրանց զադարեցնել անօգուտ հրացանաձգութիւնը։

Երեկոյեան Պօխիտօնօվի մօտ եկան յեղափոխական թաղերի պատգամաւորները և խնդրեցին նրան միջնորդ լինել և հաշտեցնել իրանց պահպանողական կուսակցութեան հետ։ Նրանց խնդիրը գեներալ-հիւպատոսը կատարեց, և յոյս կայ, որ այդօրինակ պայմաններում տեղի ունեցող բանակցութիւնները երկիրը ցանկալի հանգստութեան կը յանգեցնեն։

Թաւրիզ են եկել կառավարական հեծելազօրները, որոնք և ներկայումս պաշտպանում են կարգ ու կանօնը։

Պրինց Զիլլի-Սուլթանը, որ այժմ գտնվում է Շիրազում, միջնորդութիւն է յարուցել, որ թոյլատրվի նրան, նրա բնտանիքին և կողմնակիցներին հեռանալ Պարսկաստանից և ապահովել իր անձնական և իրան ուղեկցող մարդկանց կեանքը և ունեցուածքի անձեռնմխելիութիւնը։ Ռուսաց և բրիտանական կառավարութիւնները փոխադարձ համաձայնութեամբ լիազօրութիւն տուին Թէհրանի իրանց ներկայացուցիչներին պաշտպանել շահի առաջ Զիլլի-Սուլթանի այդ խնդիրը։ («Հ. Գ.»)

—

Թէհրան, 19 յունիսի

Շահի բանակից սարսափելի լուրեր են հասնում։ Բէակցիօնէր Այն-ուդ-Դօվլէն նշանակված է Ատրպատականի գեներալ-նահանգապետ։ Նրան դրականապէս հրամայված է ճնշել ազգային շարժումը գաւառում։ («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 19 յունիսի

«Times»-ին հեռագրում են Թէհրանից, որ բէակցիօնէր Սաֆ-ուդ-Դօվլէն նշանակված է Շիրազի գեներալ-նահանգապետ, Իքբալ-ուդ-Դօվլէն՝ Սպահանի գեներալ-նահանգապետ, պրինց Նայէր-ուդ-Դօվլէն՝ Մեշէդի գեներալ-նահանգապետ։

Ձերբակալութիւնները շարունակվում են։ Քաղաքում բաւականին հանգիստ է։ («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 19 յունիսի

„Times"-ին հեռագրում են Թէհրանից, որ յունիսի 15-ին շահին յանձնված նօտայի մէջ բրիտանական հաւատարմատարը ուշադրութիւն է յատնում այն արհամարհանքի համար, որ ցոյց տրվեց Անգլիային՝ Թէհրանի անգլիական միսսիայի վերաբերութեամբ։ Պալատական պաշտօնեան, որ ուղարկված էր բրիտանական հաւատարմատարի մօտ բերանացի ներողութիւն խնդրելու, չընդունվեց։ («Հ. Գ.»)

—

Կ. Պօլիս, 19 յունիսի

Ռուսաց հաւատարմատարը երկրորդ անգամ խօսակցեց մեծ վէզիրի հետ թիւրքաց զօրքերի Ուրմիա կատարած արշաւանքի մասին։ Վէզիրը հաւաստիացրեց, որ թիւրքաց բոլոր զօրքերը յետ կը կանչվեն. բացի դրանից հաւատարմատարը վէզիրից խնդրեց շուտով պատասխանել աղբիւրական երկաթուղագծի հարցի նկատմամբ։ («Հ. Գ.»)

—

Լօնդօն, 19 յունիսի

Յունիսի 17-ի երեկոյեան Լօնդօնում տեղի ունեցաւ սուֆրաժիստկաների մեծ ցոյցը պարլամենտի շինութեան առաջ։ Այս ցոյցը մինչև օրս եղածներից ամենից լուրջն էր։ Ձերբակալվեցին 29 կին։ Հեծեալ և հետևակ ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ միայն կարողացաւ զսպել ամբոխին, որ պատրաստ էր խոշոր անկարգութիւններ անել։ Ապա սուֆրաժիստկաները յարձակվեցին առաջին մինիստր Ասկվիտի պաշտօնական բնակարանի վրա և փշրեցին պատուհանի ապակիները։ Այստեղ ձերբակալվեցին երկու կին։ («Հ. Գ.»)

—

Եկատէրինօսլաւ, 19 յունիսի

Երէկ երեկոյեան Իւզօվկայում, Բիկօվի հանքերից մէկում, որ այժմ պատկանում է եկատէրինօսլաւսկի ընկերութեան, տեղի ունեցաւ գազի պայթում, որ բազմաթիւ զոհեր տարաւ։

Հանքում պայթումի րօպէին աշխատում էին 300 բանւորներ։ Փլատակների տակից հանեցին 73 կենդանի մարդու, որոնցից 10-ը շուտով մեռան։ Մինչև այժմ հանել են 157 դիակներ, որոնք շատ այլանդակված են։ Եռանդով աշխատանքի է կպել ադատարար կայարանի բանւորական խումբը։ («Հ. Գ.»)

—

Ուրմի, 4 յունիսի

Մայիսի 29 ին քշում են Անհար գիւղի ոչխարները։ Իշխանութիւնը՝ օգնութիւն խնդրելու համար եկող ձիաւոր պարսկի հետ՝ 4 հարիւրեակ ձիաւոր է տալիս, որոնք շտապում են դէպքի վայրը։ Ուղարկվածները մի քանի ժամից յետոյ վերադարձան ձեռնունայն։

Յուսահատ գիւղացին այս անգամ Թահիր փաշայի օգնութեանը դիմեց։ Այս վերջին դիմումի հետևանքն այն եղաւ, որ վաղ առաւօտեան լուր բերին, թէ քիւրդ Բաղըրխան-բէկն իր քշած ոչխարները նոյնութեամբ բերել-յանձնել է տէրերին։

Նոյն օրը, մայիսի 29-ին, Բարանդուզչայի ասորաբնակ Արդիշա և Թամա-Մալիսա (կառավարական) գիւղերը պաշարվում են։ Պահպանութեան համար նշանակված ժամանացիները՝ զինավարժ գիւղացիների գործակցութեամբ քաջաբար կռւելով՝ պաշարողներից 12 հոգուն սպանում են և դրանից աւելին վիրաւորում։ Գիւղացիք միայն մի սպանված են ունենում։

Պարտված քիւրդերը վերադարձին իրանց վրէժը թափում են հայ-ասորաբնակ Բաբառի, Դարբառի և Սարդարութ գիւղերի վրա։ Յիշեալ գիւղերից ոչ-հեռու՝ Նէյրին նստած քիւրդական խալիֆը իւրաքանչիւր գիւղից նախապէս 50-ական թուման փող էր ստացել, պաշտպանութիւն խոստանալով նրանց, եթէ յարձակման ենթարկվեն։ Չը նայած այդ խոստմանը, յիշեալ գիւղերը չը պաշտպանվեցին։

Բաբառում սպանվում են 3 հայ, կանանցից մի քանիսը բռնաբարվում և երեք յիշածս գիւղերը ամբողջովին թալանվում քիւրդերի կողմից։ Թալանված ու անպատիւ եղած գիւղացիք, ուրիշ միջոց չը գտնելով, փախչում են քաղաք՝ ապաստան որոնելու։ Փախստականները մայիսի 30-ին, թւով 200 հոգի, մեծ ու փոքր, քաղաք մտան, և այնուհետև օրըստօրէ շատանալով՝ նրանց թիւը այժմ 700-ի է հասել։

Այս երեք գիւղերի բնակչութեան 110 տունը հայեր են, իսկ 80 տունը՝ ասորիներ։ Հայերը 536 շունչ են կազմում, որոնցից 340-ը ներկայումս կուտակված են եկեղեցու սրահը, մնացեալ 196-ից ոմանք պանդխտութեան մէջ են, իսկ միւսները փախել են զանազան գիւղեր։

Առանց այն էլ խեղճ էին այդ գիւղերի բնակիչները, հիմա նրանց դրութիւնն աւելի է ծանրացել, այնպէս որ անհրաժեշտ է շուտափոյթ օգնութեան հասնել նրանց կենսական մթերքներով։

Այս թշուառները քաղաք հասած օրից՝ տեղիս ասորիները նպաստամատոյց մի յանձնաժողով ընտրեցին, որը թէ նպաստներ է հաւաքում և թէ արկածեալներին օրական երեք անգամ հաց ու պանրով կերակրում։

Այս երևոյթը քաղաքում եղած եկւոր հայերին եռանդի բերեց (տեղացիք ողորմելի բաներ են), որոնք իսկոյն ժողով կազմելով՝ ընտրեցին իրանց միջից հինգ հոգուց բաղկացած նպաստիչ յանձնաժողով և հանգանակութիւն բաց արին։

Այսօր չորրորդ օրն է, որ օրական երեք անգամ հաց, մածուն և պանիր են բաժանում մեծ ու փոքր 350 հոգու։ Մտադրութիւն կայ եռացրած ջուր կամ թէյ էլ տալ։

Բացի պարսիկ գիւղացիներից, քաղաքս է լցվել 10-նեակ քրիստոնեայ գիւղերի բնակչութիւնն իր տնային ամեն տեսակ կարասիներով և անասուններով։ Գիշերելու համար ազատ և ոչ մի տեղ չէ մնացել, ուր կարելի լինէր մերոնց մի մասը պարտկել։ Առ այժմ, ինչպէս յիշեցի, հայ գիւղացիները բոլորը խճողված են եկեղեցու սրահը և բակը։

Եթէ երկար տևէ այս դրութիւնը, ամենաաղէտալի հետևանքների կը հասցնէ։

Ասորական յանձնաժողովը, որի անդամներից մէկը մի ամերիկացի միսիօնար է, առաջին իսկ օրից 200 թուման միսիօնարներից նպաստ ստացաւ, օրական 7 թուման ստանում է ռուսաց միսիօնարութիւնից, օրէնը 3 պուդ թխած հաց՝ պապական միսիօնարութիւնից։ Հայերն առ այժմ իրանց սեփական միջոցներով են նպաստում իրանց աղէտեալներին։

Նուիրատուների անունները և հաշիւները մենք ժամանակին կը ներկայացնենք հրապարակին։

Այստեղ մեզանում տիպիքական հայեր կան, որոնք իրանց ազգակիցների՝ աղիք կտրատող տեսարաններին լուռ հանդիսատես են մնում։

Մեր և ասորոց յանձնաժողովները դիմումներ են անում ուր հարկն է՝ կարելոյն չափ ապահովելու գիւղացիների դրութիւնը, որպէս զի սրանք օր առաջ իրանց գիւղերը վերադառնան, այլապէս ցանքերը և

այգիները անտէրութիւնից կոչնչանան և աղէտը ամենասոսկալի չափերի կը հասնէ:

Հազւադէպ էր ներկայ տարին իր առատութեամբ, եթէ չը լինէին այդ դժբաղդութիւնները:

Նկարագրածս դէպքի հետևեալ օրը տեղիս ռուսաց և անգլիացոց հիւպատոսները՝ նահանգապետի մօտ կանչելով Թահիր փաշային՝ ժողով ունեցան: Վերջինը կատարված անցքերից անտեղեակ է ձևացրել իրան:

Յունիսի 1-ին յիշեալ պաշտօնականները, ամերիկացի միսիօնար Շէթը և թալանված գիւղացիներից երկու-երկու անձն գնացին թալանված երեք գիւղերը (քաղաքից 25 վերստ հեռու) տեղն ու տեղը տեսնելու, այնտեղ արձանագրութիւն կազմելով՝ ստորագրել են տալիս նաև Թահիր փաշային:

Թալանն ու սոսկումները չեն նուազում, այլ ընդհակառակը, գնալով բազմապատկվում են: Ներկայումս հարիւրաւոր գիւղեր մնացել են անբնակ, և մեր երկրի բազմահարուստ տնտեսական վիճակը մատնված է դառն ճակատագրի:

Այս շաբաթ յարձակումների և ալան թալանների ենթարկվեցին, ի միջի այլ գիւղերի, և ինձ ծանօթ հետևեալ շէները՝ Ղարաղաջ, Հէյդարլու և Գեանջաբաթ: Մասնակի դէպքերին և բռնութիւններին թիւ ու համար չը կայ:

Աբգար Տէր-Եսայեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԿՈՆԳՐԷՍ

Վաղը, յունիսի 22-ին, Պետերբուրգում բացվում է մամուլի առաջին համառուսական կոնգրէսը, որի բիւրօն հրաւիրել է մասնակցել կոնգրէսին և «Մշակի» խմբագրութեանը: Մեր կողմից ներկայացուցիչ է նշանակված մեր աշխատակից պ. Արսէն Քալանթար:

Սա առաջին անգամն է, որ Ռուսաստանում գումարվում է համառուսական մամուլի ժողով: Ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունին Ռուսաստանում լոյս տեսնող բոլոր պարբերական հրատարակութիւնները, ինչ լեզուի և պատկանին, ի դէմս ներկայացուցիչների: Սակայն այդ համագումարը նպատակ ունի ոչ թէ զբաղվելու մամուլին վերաբերեալ հարցերով, այլ միայն մի հարցով—ինչպէս մամուլը արժանաւոր կերպով տօնախմբէ Լև Տօլստոյի 80-ամեակը, քանի որ իրա Տօլստոյի յայտնած վճռական ցանկութեան համաձայն՝ պաշտօնական և հանդիսաւոր տօնախմբութեան միտքը թողնված է: Ժողովը պէտք է լուծէ այն հարցը, թէ ինչպէս անել, որ ամեն տեղ Ռուսաստանի մէջ այդ օրը յաւերժանայ, առանց սակայն մեծ գրողի կամքը խախտելու:

ԳՕԳՕԼԻ ՄԱՀԱՐՁԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մօսկվա, 29 մայիսի

Անցեալ տարի տեղս կազմվեց մի կօմիտէտ, որին միանալով նաև ռուսական գրականութեան սիրողների ընկերութիւնը վճռեցին մահարձան կանգնեցնել Գօգօլի վրա՝ նրա ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ:

Այդ երկու մարմինները մինչև օրս ունեցել են մի քանի խառն ժողովներ, ուր վճռվել են մի շարք կարևոր հարցեր, որոնք այս կամ այն կերպ սերտ առնչութիւն ունեն թէ մահարձանի կառուցման և թէ նրա հանդիսաւոր բացման հետ:

Մենք աւելորդ չենք համարում ծանօթացնել ընթերցողին այդ մարմինների կայացրած որոշումների, նախապատրաստական աշխատանքների և առհասարակ նրանց ծրագրի հետ:

Նախ պէտք է նկատենք, որ Գօգօլի մահարձանի բացումը տեղի է ունենալու Մօսկվայում: Մահարձանի տեղը այժմեանից կառուցվում է Արբատի հրապարակի և Պրեչիստենի զբօսավայրի սկզբում: Ամբողջ մահարձանը շինվում է քանդակագործ պ. Անդրէևի ձեռքով, որ բաւական ուշագրաւ և գեղեցիկ է լինելու: Արդէն ստացված է մահարձանի մօդելը, որ 400 պուդ ծանրութիւն ունի: Մահարձանի վերաբերեալ բոլոր աշխատանքները մեծ եռանդով և ոգևորութեամբ առաջ են գնում:

Անցնենք վերոյիշեալ երկու մարմինների որոշումներին և կանգ առնենք այն հանգամանքի վրա, թէ նրանք ինչ դեր ունին խաղալու ռուսական այդ նշանաւոր տօնին:

Այդ երկու մարմինները, նախ քան այս կամ այն որոշումը կայացնելը, անհրաժեշտ համարեցին ծանօթանալ այն բոլոր նիւթերի հետ, որոնք վերաբերում են քաղաքի մասնակցութեանը՝ մեծ բանաստեղծ Պուշկինի մահարձանի բացման ժամանակ: Այդ նիւթերի ծանօթութիւնը յանգեց այն եզրակացութեան, որ ամեն կերպ պէտք է աշխատել, որպէսզի Գօգօլի մահարձանի բացման առթիւ տեղի ունենալիք բոլոր յարգանքների և ձևերի արտայայտութիւնները համապատասխան լինեն այդ մեծ գրողի թէ տաղանդին և թէ նրա հասարակութեան մատուցած խոշոր ծառայութեանը:

Այդ բոլոր հանգամանքները ի նկատի ունենալով, շատերը ծանրացել են այն բանի վրա, որ Գօգօլն իր ստեղծագործութիւններով բաւական նպաստել է ռուս ժողովրդին 60-ական թւականների սկզբում կեանքի նոր և լաւագոյն շրջան թևակոխելու գործում: Այո, այդ մարմինների անդամներից շատերը պնդում էին, որ Գօգօլն իր տաղանդաւոր գրչով շատ գեղեցիկ կերպով ցոյց է տուել, որ ռուս ժողովրդի ամենագլխաւոր չարիքը նրա տգիտութիւնն ու անկուլտուրականութիւնն է՝ միացած ճորտութեան հետ: Եւ պէտք է խոստովանել, որ նա իր ոյժերի ամբողջ թափով անմնակատաղի կռիւ է մղել ժողովրդական այդ չարիքի դէմ, որ նրա գրական գործունէութեան գլխաւոր առարկան խաւարի դէմ մղած անողոք կռիւն է եղել: Հէնց այդ տեսակէտից էլ առաջնորդվելով նրանք գտնում էին, որ ամեն տիպի կրթական և հասարակական հիմնարկութիւններ բանալը Գօգօլի մահարձանի բացման առթիւ՝ մի շատ համապատասխան գործ կը լինի նրա տաղանդաւոր անուանը: Ուստի վճռվում է քաղաքային ուսումնարաններից 10-ը կոչել Գօգօլի անունով և, եթէ քաղաքի ֆինանսական միջոցները ներեն, բանալ նաև բարձր տիպի դպրոց՝ դարձեալ Գօգօլի անունով: Երևի այդ չի աջողվի, քանի որ քաղաքի միջոցները բաւական սուղ են:

Ապա Մօսկվայի համալսարանում հիմնվելու է մի ստիպենդիա՝ «Մօսկվայի համալսարանի պատուաւոր անդամ Ն. Վ. Գօգօլի ստիպենդիա» անունով, որին յատկացվում է տարեկան 420 րուբլի:

Բացի այս բոլորից, միացեալ երկու մարմինները վճռել են յայտնի կացուցանել Գօգօլի ծննդեան հարիւրամեակը, որ լրանալու է 1909 թ. մարտի 19-ին:

Այդ օրը մեծ գրողի գերեզմանի վրա, որ գտնվում է Մօսկվայի Դանիլովսկի հանգստարանում, պէտք է հոգեհանգիստ կատարվի, ուր կարտասանվեն ճառեր համալսարանի, քաղաքային ինքնավարութեան, ռուսական գրականութեան սիրողների և այլ ընկերութիւնների կողմից. կը դրվին նաև պսակներ: Այդ միևնոյն օրը հանդիսաւոր կերպով կը բացվի գրադարան-ընթերցարան՝ Գօգօլի անունով: Այստեղ նըկատենք, որ նոյն տիպի ձրի ընթերցարաններ արդէն գոյութիւն ունին Մօսկվայում՝ Պուշկինի, Տուրգենևի և Օստրովսկու անուններով: Ես միանգամայն աւելորդ եմ համարում խօսել այդ ընթերցարանների օգտակարութեան մասին. Նրանց մատուցած խոշոր ծառայութիւնը ժողովրդի կուլտուրական կեանքում յայտնի է ամենքին:

Ապա քաղաքային ժողովրդական տան մէջ տեղի կունենայ ներկայացում, որի նիւթը ամբողջովին վերցված կը լինի Գօգօլի դրամատիքական գրուածքներից: Յետոյ քաղաքային բոլոր ուսումնարանների սաները կզատվին պարապմունքներից: Իսկ մարտի 19-ից մինչև ապրիլի 26-ը, այսինքն ամբողջ 5 շաբաթ, քաղաքային ուսումնարանների սաների համար տեղի կունենան ընթերցանութիւններ Գօգօլի մասին:

Ապրիլի 26-ին, մահարձանի բացման օրը, Քրիստ. Ամենափրկիչ տաճարում պատարագ կը մատուցվի: Այդ հսկայական տաճարը իր մէջ տեղաւորում է 10 հազար հոգի: Յերեկվայ ժամը 1-ին տեղի կունենայ մահարձանի հանդիսաւոր բացումը, որ կը սկսվի կանտատայով, իսկ այնուհետև կարտասանվեն ճառեր զանազան ընկերութիւնների, հաստատութիւնների, պարբերական մամուլի և այլոց կողմից: Նոյն օրը, երեկոյեան, կը կայանայ ռուսական գրակ. սիրողների ընկերութեան նիստը:

Ապրիլի 27-ին, առաւօտեան, այդ ընկերութիւնը դարձեալ նիստ կունենայ, իսկ կայսերական և մասնաւոր բոլոր թատրոններում կը տրվին ձրի ներկայացումներ ուսանող երիտասարդութեան համար: Նոյն օրը ընկերութիւնը ճաշ կը տայ և դարձեալ կը տրվին գօգօլեան ներկայացումներ բոլոր թատրոններում:

Մահարձանի բացման առթիւ կայանալիք հանդիսի վերջին օրը, ապրիլի 28-ին, կը կայանայ գրական-երաժշտական ցերեկոյթ, ամբողջովին Գօգօլի գրուածքներից. երեկոյեան քաղաքային դումայում կը լինի հսկայական ռաուտ՝ ի պատիւ հանդիսին ներկայ եղող օտար պատգամաւորութիւնների և հիւրերի: Ինչ վերաբերում է մայրաքաղաքի պատշաճութեան, այդ օրը նրա համար կը կազմակերպվի ժողովրդական մեծ զբօսանք:

Մահարձանի բացման օրը առանձին բրօշիւրով լոյս է տեսնելու Գօգօլի կեանքի և գրական գործունէութեան համառօտ կենսագրութիւնը: Այդ բրօշիւրը, որ ամենայն հաւանականութեամբ տպագրվելու է մի քանի տասնեակ հազար օրինակներ, բաժանվելու է հասարակութեանը ձրի:

Այդ օրվայ բոլոր հիւրերի ցանկը կազմելու է ռուսական գրակ. սիրողների ընկերութիւնը քաղաքային ինքնավարութեան հետ միասին: Այստեղ նկատենք, որ Մօսկվան, մանաւանդ քաղաքագլուխ Ն. Գուչկով, ամենամօտ և ամենասիրալիր մասնակցութիւն ունի Գօգօլի մահարձանի բացման գործում:

Պուշկինի մահարձանի բացման ժամանակ քաղաքը յատկացրած է եղել 9000 րուբլի՝ պատգամաւորութիւնների և հիւրերի պահպանութեան համար: Այժմ նոյնը չէ կարող անել քաղաքը ֆինանսական սուղ միջոցների պատճառով: Քաղաքը միայն ռաուտ կը սարքէ՝ ի պատիւ նրանց: Առհասարակ պէտք է նկատել, որ Գօգօլի մահարձանի բացման հետ կապված ծախքերի մի մասը հոգալու է ռուսական գրակ. սիրողների ընկերութիւնը, իսկ միւս մասը քաղաքը: Վերջինս ամառս շինելու է նաև երկաթէ ցանկապատ Գօգօլի շիրմի շուրջը, իսկ առաջինն իր վրա է վերցնում երեկոյթների, ներկայացումների, պարահանդէսների և նման բաների կազմակերպումը:

Չը մոռանամ ասել, որ քաղաքային վարչութիւնն արդէն պ. Իպպոլիտով-Իվանովից ստացել է մի փառահեղ կանտատա՝ գրված յատկապէս Գօգօլի մահարձանի բացման համար: Այդ կանտատան վերջանում է. «Մեծ և անբաժան Ռուսաստանը երգում է Նրա հռչակաւոր և համաժողովրդական փառքը... Փառք, փառք, փառք» խօսքերով:

Առհասարակ բոլոր նշաններից երևում է, որ Գօգօլի մահարձանի բացման օրը մի նշանաւոր տօն է լինելու թէ ռուսաց գրական կեանքում և թէ ռուս ժողովրդի համար:

Այդ տօնը պէտք է որ շատ հետաքրքրական լինի: Նա բացվելու է ապրիլի 26-ին և տևելու է ամբողջ 3 օր: Գիտեմ, որ մեր ընթերցողը անհամբեր սպասելու է այդ օրվան: Մենք խոստանում ենք իր ժամանակին մանրամասն գրել թէ Գօգօլի մահարձանի բացման և թէ նրա հանդէսների մասին:

Ոսկու-Ջօն

ՄԻ ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Դերբէնտ, 30 մայիսի

Ասխաբադից գրած մի թղթակցութիւն (Մշակ № 90) տեղիք տուեց ինձ մի քանի խօսք ասելու Գորիսեցոց կազմակերպած գիւղական միութեան առթիւ, որի նպատակն է Գորիսի կուլտուրական և տնտեսական գործին զարկ տալ:

Այդպիսի միութեան մի փայլփլած ծրագիր վաղուց յղացած էր մի շարք երիտասարդների գլխում, որոնք դեռ տարիներ առաջ ձայն էին բարձրացնում, թէ պարոնայք գորիսեցիք, ունէք հրաշալի ջրեր, արօտատեղեր, ոչխար ու տաւար (նախիր) և անասնապահութեան մեծ յարմարութիւններ, արէք մի ընկերութիւն կազմենք ու կովերի տեսակները ազնուացնելով, զարգացնելով պարապենք կաթնատնտեսութեամբ և պանրագործութեամբ:

Այդ պարոնների մէջ կային և գիւղատընտես տեղացի երիտասարդներ. որքան նըրանք ասեցին, խօսեցին, բայց և այնպէս ոչինչ անել չը կարողացան, որովհետև մարդիկ միջոց չունէին մատ-մատի խփելու: Եւ մինչև այսօր էլ հարիւրաւոր ոչխարների և կովերի կաթը, կոպիտ ձևերի տակ, նահապետական սովորութեամբ է գործադրվում և փչանում: Գիւղական միութեան առաջին գործը պէտք է լինի անասնապահների միութիւն ևս կազմակերպել և կաթնատնտեսութեանը զարկ և որոշ ուղղութիւն տալ:

Երկրորդ՝ դէպի գիւղ և քաղաք եկող բոլոր ճանապարհները կանոնաւորել, նոր ճանապարհ բացել, գոնէ սայլերի համար, մինչև Ակնի-տակը (Մեծ աղբիւր):

Հարկաւոր է միացած ուժերով մի աշխատանք գործ դնել, որով քաղաքը և գիւղը դէպի սիզաւէտ արօտատեղերը կունենան կանոնաւոր ճանապարհ, գիւղից և քաղաքից մինչև Ակնը:

Տեղական միջին կրթութիւն ստացած մի քանի երիտասարդների ամեն մի ջերմ ցանկութիւն սառցրել են նրանց շրթունքի վրա ամեն անգամ, երբ խօսվել է այդ մասին: Եւ ինչ հողը գլխին տայ երիտասարդը, երբ նրան ասում են թէ՝ թող նա ուսումնարանի սեփական շէնքի, ապահովութեան համար մտածի, ում որդիքը սովորելու են այդ դպրոցում: Հարուստը իր որդին քաղաքումն է պահում և իր ծննդավայրում դպրոց ունենալու կարիք չէ զգում. ահա խրողութիւնը:

Գրադարան-ընթերցարան թող նա բաց անի, ով ժամանակ ունի կարդալու ասում է նա: Այո,—այս տեսակ խօսքեր լսելով խեղճ երիտասարդի ցանկութիւնն ու իղձը յօդս են ցնդում, անյայտանում...

Գորիս քաղաքը և գիւղը իրար կպած են, ունեն երկու դպրոց և մի գրադարան-ընթերցարան (Ստեփանեան):

Միթէ աւելի լաւ չէ ունենալ մէկ մեծ դպրոց գիւղի և քաղաքի սահմանում և աւելի ապահովել նրա գոյութիւնը, քան այժմեան երկու անապահով դպրոցները: Նոյնը և կարելի է ասել գրադ.-ընթերց. մասին. ես հաւատացած եմ, որ միջին թւով օրական հազիւ 5 հոգի ընթերցող այցելու ունենայ գրադ.-ընթերցարանը. երկրորդի ինչ կարիք կայ:

Ցանկանում եմ գիւղական այդ միութեանը կատարեալ աջողութիւն: Նրա ապագայ մի շարք ձեռնարկութիւնները թող գրկաբաց ընդունելութեան արժանանան քաղաքի և գիւղի շատ թէ քիչ բանիմաց երիտասարդութեան կողմից, որոնց մնում է հաստատ հիմքերի վրա դնելու միութիւնը:

Սաղանդարեան

ՅՕԳՈՒՏ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ

Ստացել ենք—1) Գանձակից, Լևոն Մ. Տէր-Աւետիքեանից—25 րուբլի (նուիրել են—Լևոն-բէկ Տէր-Աւետիքեան՝ 12 ր., Ալէքսան Յարութիւնեան՝ 8 ր., Բաղա գիւղացի Գ. Արաքաջեան՝ 5 ր.): 2) Քեէֆից (Անդրկ. երկիր), Շարքից—10 ր.: 3) Վերխնեուդինսկից (Զաբայկալեան երկիր), Յարութիւն Մէյրամդոուլեանից—11 ր. 75 կ. (նուիրել են—Յ. Մէյրամդոուլեան՝ 2 ր., Յ. Պապայեանց, Ա. Արշակունեան, Տ. Խաչատրեան, Վ. Երիցեան, Կատ. Արշակունեան—1-ական րուբլի, Հ. Լաչինեան, Մ. Արշակունեան, Կ. Արշակունեան, մի ոմն, Գ. Գալստեան, Սարնազ Լաչինեան, Մարիամ Բաբայեան, Մարիամ Մէյրամդոուլեան, Թ. Մէյրամդոուլեան—50-ական կոպէկ, Յ. Գալստեան՝ 25 կ.):

ՅՕԳՈՒՏ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐԻ

Ստացել ենք —1) Թիֆլիսում, տիկին Եղիսաբէթ Զախմախչեանից՝ 17 ր. 20 կ., 2) Երևանից, լուսանկարիչ Տիգրան Փէշտմալճեանից՝ 10 րուբլի:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկովը այս ամսի վերջը մեկնում է Պետերբուրգ, ուր ներկայ է լինելու մինիստրների խորհրդում այն մի քանի հարցերի քննութեան ժամանակ, որոնց վերաբերութեամբ նորին պայծառափայլութեան ներկայութիւնը անհրաժեշտ է համարում: Փոխարքայի հետ միասին մեկնում է կովկ. զինուորական շրջանի կառավարիչ գ.-լ. Բերխման:

◆ Հիւսիսային Կովկաս մեկնեց Փոխարքայի զինուորական մասի օգնական գեներալ Շատիլովը զօրքերի մէջ քննութիւն կատարելու համար:

◆ Երէկ տեղի ունեցաւ զինված յարձակում Թիֆլիսից Մանգլիս գնացող պօստի վրա, որին ուղեկցում էին երեք պահակներ: Երբ պօստը դուրս գալով քաղաքից առաւօտեան ժամը 7-ին մօտեցաւ Սքրողանայի խանութներին, առ. ժամը 8-ի մօտերը, յանկարծ 8—10 զինված չարագործներ, դուրս նետվելով մօտակայ թփերի միջից, նետեցին մէկը միւսի ետևից երեք ռումբեր, իսկ յետոյ սկսեցին համազարկներ պարպել ատրճանակներից: Պահակները իրանց հերթին սկսեցին կրակ բանալ զանազան ուղղութեամբ: Չարագործների գընդակներից տեղն ու տեղը սպանվեց պօստատարը, ծանր վիրաւորվեց կառապանը, նաև սպանվեցին ձիերից երեքը, իսկ չորրորդը քերծուածքներ ստացաւ: Չարագործներից վիրաւորվեց ոմն Գարսիա, որ Թիֆլիսի գաւառի բնակիչ է: Յիշեալ Գարսիան, ինչպէս նաև յարձակվողներից Դարշիեվ ու Մգելաձէ ձերբակալվեցին: Միւս յարձակվողները դիմեցին փախուստի, յափշտակելով փողի պայուսակներից մէկը, որի մէջ կար 19,000 րուբլի: Անմիջապէս դէպքի տեղը շտապեցին քաղաքից հեծեալ ոստիկաններ և զինուորներ, որոնք շրջապատելով

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

II

Պարիզ, 10 յունիսի

«Գիտնականների հիւրանոցում» (Hôtel des Savants) մայիսի 22-ին կայացած ժողովին ես ականատես էի: Ժողովը շատ աղմկալից էր. շող, աղմուկ, յեղափոխական կոչեր, հակա-ազլերական, ի նպաստ Ազլերի:

Պրեսանսէն սկսեց խօսել. «Որովհետև ես միջազգային գաղափարների դաւանակից եմ—ես ազգասէր եմ: Ես ազգասէր եմ—որովհետև համամարդկային գաղափարների դաշնակից եմ: Մեր ազգասիրութիւնը չունի սահման, տերրիտօրիա: Մեզ համար աւելի վատ է կորցնել ֆրանսիական միտքը և ոգին, քան թէ կորցնել մի քանի կիլօմետր հող կամ մի քանի միլիօն ֆրանսիական քաղաքացիներ, որոնք գտնվում են Ալզաս-Լօրէնում: Ֆրանսիական միտքն ու ոգին ես գտնում եմ Ժան-Ժակ Ռուսօյից յետոյ սակսօնեան մասօն լօժաներում: Այդ ոգին յետոյ ես գտնում եմ Կանտի, Հեգելի, Տօլստոյի, Զօլայի գրուածքներում: (Լսվում է մի ձայն. «Գերմանիաներում»): Ես սիրում եմ Ֆրանսիան, բայց ոչ միջնադարեան Ֆրանսիան, երբ կապետինգները կրճատում էին ազատ քաղաքացիների իրաւունքները և գնում էին հակառակ Անգլիայի լուսաւորութեան՝ ունենալով 100-ամեայ պատերազմը, ոչ էլ Րիշելիոյի Ֆրանսիան, որի եսական քաղաքականութիւնը հաւատի կռիւներ էր յարուցանում, որ Րիշելիոն ուժով խլեց Լօրէն գաւառը Գերմանիայից: (Լսվում է մի ձայն. «Թող կորչի Ֆրանսիան»): Ֆրանսիան—մարդասէր, մեծահոգի Ֆրանսիան, Դրէյֆուսին արդարացնող Ֆրանսիան, Բերլին ճանապարհորդող Ֆրանսիան—ահա բուն ֆրանսիական միտքը, ոգին: (Ձայներ. «Drès pien, Drès pien», գերմանական արտասանութեամբ): Ֆրանսիան մարտիրոս է, ազգերի մարտիրոս. Ֆրանսիան պիտի լինի ազգերի Քրիստոսը, նա պիտի խաչվի ուրիշ ազգերի փրկութեան համար»: (Ծափահարութիւններ: Աղաղակներ՝ «Կեցցէ Ազլեր», «Թող կորչի Ազլերը», «Թքել Զօլայի վրա», Սաստիկ աղմուկ):

Նիստի ժամանակ խօսեցին և ուրիշներ:

Ժողովից յետոյ, մինչև գիշերվայ ժամը 12 ը, տեղի ունեցան կրկին նոյն ցոյցերը՝ հակա-ազլերական և ի նպաստ Ազլերի: Ցուցարարների մի մասը՝ հակա-զօլայական՝ գնաց դէպի Պանթէօն:

Դրանից յետոյ եղան ժողովներ, ուր հրաւիրվեցին ուսանողներ, լիբերալ-ազգասէրներ, սօցիալիստներ, ռօյալիստներ՝ հաշտութիւն կայացնելու և բացատրութիւններ տալու:

Չեմ պատմի այստեղ դրանց խօսքերը: Ճառախօսների մէջ կային Թօմաս, Դրասցեանի և այլն:

Այդտեղ լուսաբանվեց, որ ֆրանսիացիների մէջ կան երկու հոսանք. մէկը կամենում է խաղաղութիւն և դա մեծամասնութիւն է կազմում, միւսը՝ որ կամենում է պատերազմ և չէ մոռանում Ալզաս-Լօրէնը. այդ չը մոռացողները «ազգասէրներ» են, որոնք պահպանում են 70 թւականների յաղթվածների յիշատակը:

Այդ աղմուկներից յետոյ կատարվեց Զօլայի աճիւնի տեղափոխումը Պանթէօն: Հակա զօլայականները սկսեցին գոռալ. «Թքել Զօլայի վրա. կեցցէ զօրքը, զինւորները»: Ձերբակալվեցին 231 հոգի՝ հակա-զօլայական. վիրաւորվեց և Դրէյֆուսը, թէև թեթև կերպով: Վիրաւորողը «La France Militante» թերթի խմբագիրն էր, Գրէգօրին:

III

12 յունիսի

Ձեզ յայտնի է լրագիրներից, ի հարկէ, որ Ֆրանսիան դաշն է կապել Անգլիայի հետ: Լօնդօնի սրտակից ընդունելութիւնը նոյնպէս: Յայտնի է, ի հարկէ, և այն տեսակցութիւնը, որ ունեցաւ Էդուարդ VII մեր Կայսրի հետ Ռևէլում:

Ֆրանսիական լրագիրները բոլորը, առանց բացառութեան, զբաղված են՝ լուսաբանելով այդ դէպքերը բազմակողմանի կերպով:

Մեծամասնութիւնը հաստատում է, որ դաշնակցութիւնը միմիայն պաշտպանողական է և ոչ յարձակողական: Անգլիայի լրագիրներից մէկը նոյնիսկ հաստատում է, որ Անգլիան կարող է 200,000 զօրք տալ Ֆրանսիային, եթէ Գերմանիան յարձակվի:

Դաշնակցութիւնը Ռուսաստանի և Անգլիայի կը դառնայ ապագայում պաշտպանողական: Գոնէ գերմանական լրագիրների մեծ մասը „Menchener Neueste Nach.“ և մանաւանդ „Gasette la Croix“, օրինակ, պ. Schimann պրօֆեսօրը և անձնական բարեկամ Վիլհէլմի, յիշեցնում է Ֆրիդրիխ Վիլհէլմի խօսքերը. «Եթէ դաշնակիցները քաջութիւն ունեն, թող փորձեն յարձակվել» (Գերմանիայի վրա):

Պետերբուրգի բարձր շրջաններից յայտնում են, որ նոյնիսկ Գերմանիայի արտաքին գործերի մինիստր Շօնը յայտնել է Պետերբուրգ, որ Կայսրի տեսակցութիւնը պատերազմի նշան ունի: Նոյն կարծիքն է յայտնում և գերմանական օֆիցեր Գիդկէ Բեռլինի լրագիրներում...

Գերմանական լրագիրները չեն հաւատում, որ անգլօ-ֆրանսօ-ռուսական դաշնը խաղաղութիւն է գուշակում, այլ պատերազմ, և կարծում են, որ Գերմանիայի աջողութիւնները անգլիացիների և ռուսների քունը կտրել են:

Ամենից զարմանալի են այն տեղեկութիւնները, որ ստացվեցին այսօր Թէհրանից, որտեղ ազգասէրների կուսակցութիւնը մէջլիսում մերժում է բաւարարութիւն տալ Ռուսաստանին և մտադիր է հրատարակել Ատրպատականի նահանգի աւտօնօմիան Գերմանիայի հովանաւորութեան տակ—(«Daily Telegraph»):

Թէպէտ Արևելքում կան արևելեան հարցեր, և ոչ թէ մի հարց արևելեան, բայց հաստատւում է, որ նոր եռապետեան դաշնը պիտի վճռի մակեդօնական, պարսկական և այլ հարցերը:

Աւստրիական լրագիրները նոյնպէս գրում են թշնամական ոգով և կարծում են լաւ մեծի մասին, որ այդ դաշնը ուղղված է արևելեան պօլիտիկայի դէմ:

Բոլոր լրագիրները՝ ֆրանսիական, գերմանական, առանց խտրութեան հաստատում են, որ ռեվէլեան տեսակցութիւնը պատմական փաստ է, որով Անգլիայի և Ռուսաստանի թշնամութիւնը իսպառ կորչում է. և որից չէ կարող օգտվել Գերմանիան:

Այսպէս թէ այնպէս, կատարվեց այն, ինչ որ գուշակում էր և նախատեսնում էր Բիսմարկը—անգլօ-ռուսական բարեկամութիւնը:

Այսօր տեղեկութիւն ստացվեց, որ Ֆալիէրը մտադիր է գնալ Ռուսաստան Կայսր Նիկոլայ II ի հետ տեսնվելու նպատակով:

Արևելեան հարցում Գերմանիան, ըստ գերմանական մամուլի, պաշտպանում է status quo և սուլթանի իրաւունքները. Աւստրիան նոյնպէս. իսկ Անգլիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանը, որ պատմութեան զանազան րօպէներում ունեցել են քաղաքականութիւն յօգուտ Թիւրքիայի, հիմա պիտի համաձայնութեամբ փոխեն քաղաքականութիւնը յօգուտ քրիստոնեայ ազգերի:

Տ. Ա.

չէպքի տեղը՝ սկսեցին խուզարկութիւն կատարել, բայց ապարդիւն։ Ցերեկվայ ժամերը քաղաք բերին վիրաւորվածներին և սպանվածներին։

Թիֆլիսի ժամ. գ՛ներալ նահանգապետի կարգադրութեամբ Սղնախի բնակիչ Գրիգոր Մագիաշվիլին և ախալցխացի Գրիգոր Ճերէճեան, իբրև վնասակար անձինք հասարակական հանգստութեան և պետական կարգ ու կանոնի համար, աքսորվում են Օրէնբուրգի նահանգը զինուորական հսկողութեան ամբողջ ժամանակամիջոցում։

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ ատամնաբոյժ Վարդանեանի կինը Արմավիրի կայարանի գնացքի տակ ընկել է բոլորովին պատահմամբ, որի մասին արձանագրութիւն է կազմել տեղական ժանդարմական իշխանութիւնը։

Յունիսի 19-ին, գիշերվայ ժամը 12 ին, Սոլոմակի փողոցում, № 5 տան բակում, աղբի մէջ գտել են 5 լիքը պատրաստի ռումբեր։ Քննութիւն է կատարվում։

Շատ երիտասարդներ շարունակ դիմումներ են անում, որպէսզի թոյլատրվի նրանց լրացուցիչ քննութիւն բռնել յունաց լեզուից արական գիմնազիաներին կից՝ պատմա-լեզուաբանական ինստիտուտ կամ համալսարանի պատմա-լեզուաբ. ֆակուլտէտ մտնելու համար։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը այդ առիթով տեղեկացրել է կովկասեան ուսումն. շրջանի հոգաբարձուին, որ նա թոյլատրել է կողմնակի անձանց լրացուցիչ քննութիւն բռնել յունարէն լեզուից գիմնազիայի դասընթացքով կամ այն գիմնազիաներում, ուր յունարէն լեզուն աւանդվում է իբրև պարտադիր առարկայ, կամ ուսումնարանական շրջանի վարչութեանը կից գտնվող քննիչ յանձնաժողովի մէջ։

«Зак.» լրագրում կարդում ենք. «Յունիսի լոյս 19-ի գիշերվայ ժ. 12-ին մահափորձ կատարվեց № 5 վառօդային պահեստը և № 3 պիրօքսիլինի պահեստը պաշտպանող պահապան զինուորների կեանքի դէմ։ Նրանցից առաջինը նկատեց իրան մօտեցող մի անյայտ մարդու և աղաղակեց՝ «ո՞վ է գալիս». իբր պատասխան եկւորը կրակեց նրա վրա երկու անգամ, որին զինուորը նոյնպէս պատասխանեց կրակելով։ Պիրօքսիլինի պահեստը պաշտպանող զինուորը նոյնպէս նկատեց երեք անյայտ մարդկանց, որոնք բարձրանում էին դէպի նա ձորից, որոնք «ո՞վ է գալիս» ձայնին պատասխանեցին «մերոնք», բայց զինուորի նախազգուշութիւնից յետոյ՝ որ նա կը կրակէ, չարագործները նրա վրա կրակեցին երեք անգամ ապարդիւն կերպով։ Այդ տեղը իսկոյն շրջապատվեց զօրքերով և երկու անգամ խուզարկութիւն կատարվեց մօտակայ ձորակներում, բայց ոչ ոքի հնար չեղաւ ձերբակալել»։

Որովհետև Թիֆլիսի քաղաքային դումայի վերջին նիստը նշանակված է երկուշաբթի, յունիսի 23 ին, այդ օրը օրակարգի մէջ մտցված կը լինեն ամենաառաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող հարցերը, որոնք հերթական լուծում են պահանջում։ Մնացած հարցերը քննութեան կառնվեն սեպտեմբերին։

Ստացանք «Նոր Դպրոց» ամսագրի մայիս ամսվայ № 2-ը։

Ստացանք հետեւեալ նոր գրք՛րը. 1) Վիլհէլմ Հաուֆի «Ինքնակոչ իշխանը», հրատարակութիւն Աւ. Փօղոսեանի հրատարակչական ֆօնդի, թարգմ. ռուս. օր. Շ. Տէր-Նիկողոսեան. պատկերազարդ, գինն է 10 կ.։ 2) Յովհ. Էմմասէոսի «Էմմանուէլ» ողբ. հինգ արարուածով, գինն է 80 կոպէկ։

Այսօրվանից իր աշխատանքներն սկսում է այն մասնաժողովը, որ կազմվեց Փոխարքայի դիւանատան կառավարիչ Պետերսօնի նախագահութեամբ Անդրկովկասի հողային բարեկարգութեան աշխատանքների կատարման կարգը փոփոխելու հարցը քննելու համար։

Վրաց «Կրթութիւն» ընկերութիւնը վճռել է Թիֆլիսում գալիք տարվանից բանալ մի իգական դպրոց։ Սկզբում կը բացվեն նախապատրաստական և առաջին դասարանները. ուսման վճարը լինելու է տարեկան 25 ր.։

Յունիսի 17-ին կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհուրդը երկրագործութեան գլխաւոր վարչութիւնից ստացաւ 2500 ր. ամեն տարի յատկացված 5000 րուբլուց։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախալօվկայում ապրող Անտօն Կվանտալիանու բնակարանից անյայտ անձեր յունիսի 19-ի գիշերը գողացել են 160 րուբլու զանազան իրեր։

Նոյն օրը Ռեմօնտնի փողոցում, Իվան Մուրաշվիլու բնակարանից անյայտ մարդիկ գողացել են 145 րուբլու տնային զանազան իրեր։

Յունիսի 19 ին, երեկ. ժամը 8 և կէսին Կուրսկի նահ. գիւղացի Անդրէյ Պուշինը, որ ծառայում է էլեկտրաքարշի մէջ իբրև կօնդուկտօր, մտաւ Թամամշեվի քարվանսարայի արտաքնոցը։ Իջնելու ժամանակ յանկարծ վայր ընկաւ նրա գրպանից ատրճանակը, որը կրակվեց և որից ծանր վիրաւորվեց Պուշինը։ Պուշինը թոյլատրիչ վկայական ունի։ Վիրաւորվածին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոց։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

Բագւում վախճանվել է յայտնի հասարակական գործիչ Հաջի Միրզա Աբու-Թուրաբ Ախունդ Զադէն, 82 տարեկան հասակում։ Նրա մահը առանձնապէս ողբում է մահմեդական ամենաաղքատ ազգաբնակութիւնը, որը միշտ նրանից ստացել է բարիք, սփոփանք և նիւթական օժանդակութիւն։

Բագւում կազմակերպվում է վրաց հրատարակչական ընկերութիւն՝ նպատակ ունենալով ռուսերէն լեզուով մի լրագիր հրատարակել, որ ծառայէր ինչպէս վրացիների, այնպէս և կովկասեան միւս ազգութիւնների շահերին։ Փայերի թիւը որոշված է հարիւր. իւրաքանչիւրը փայն արժէ 100 րուբլի։ Ստորագրութիւնը առաջ է գնում աջողութեամբ. գործին նախաձեռնողները արդէն բանակցութիւններ են վարում պ. Բօրախիձէի հետ ապագայ օրգանը խմբագրելու վերաբերութեամբ։ Լրագրի աշխատակիցներ համարում են՝ Նիկոլաձէին, Ջերքեզովին, Լասխիշվիլուն, Ծերեթելուն, պրոֆ. Խախանովին և այլոց, որոնք արդէն իրանց համաձայնութիւնը տուել են։

Սաբունչի կայարանի մօտ, յունիսի 18 ին, առաւօտեան ժամը 9-ին երեք անյայտ չարագործներ յարձակվեցին Ժիգուլևսկու գարեջրատան կառավարիչ Նիկիտա Բաշկինի վրա, որը գնում էր կայարան, և խլելով նրանից 900 րուբլի՝ ազատ կերպով անյայտացան։ («Б.»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Արտասահմանեան համալսարաններում ռուս ուսանողների թիւը, «Русь» լրագրի ասելով, օրէ-օր մեծանում է։ Անցեալ տարի շվէյցարական համալսարաններում կային 2458 ռուս ուսանողներ, Ֆրանսիայում 2704, Գերմանիայում 4496։

Ինչպէս հաղորդում են, առեւտրի և արդիւնաբերութեան, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրները և հողային բարեկարգութեան ու երկրագործութեան գլխաւոր կառավարիչը մտադիր են այս ամառ ճանապարհորդութիւն կատարել Ռուսաստանում՝ իրանց ենթակայ հաստատութիւնների մէջ քննութիւն կատարելու համար։

Օտարազգի լրագիրները հաղորդում են, որ յուլիս ամսին տեղի կունենան միապետների նոր տեսակցութիւններ Բալտիական ջրերում, Իշլում և իտալական քաղաքներից մէկում։ Բայց առայժմ այդ տեղեկութիւնը պէտք է ընդունել միայն իբրև լուր։

Պարբերական մամուլի ներկայացուցիչների առաջին համառուսական համագումարը կը բացվի վաղը, յունիսի 22 ին, Պետերբուրգում։

Այս տարի փութկոտութեամբ վերանորոգվում է Շլիսսելբուրգեան բանտը։

Պետերբուրգի քաղաքապետ Դրաչեւսկու կարգադրութեամբ, վերաքննութիւն է կատարվելու «բոլոր դժբաղդ դէպքերում օգնութիւն հասցնող համառուսական եղբայրական ընկերութեան» մէջ, որովհետև քաղաքապետի ականջին՝ զանազան աննպաստ լուրեր են հասել ընկերութեան գործունէութեան մասին։

ՖԷԼԻԷՏՕՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԲ

Շոգերը սաստկացան։

Ամբարված թոյնս կրկին ինձ հանգիստ չէ տալիս։

Նորից գժութիւնս բռնել է։

Սաստիկ կծելու պահանջ եմ զգում։

Այո, թոյնից քիչ թեթևանալ եմ ուզում։

Այլապէս շատ համբերելուց պիտի գժվեմ։

Երանի թէ միանգամից գժվէի և համբերութեան ցաւից ազատվէի։

Դուք էլ, ինչ ասել կուզի, մի մեծ վնաս չէիք ունենայ։

Ոչ խայթը կը զգայիք և ոչ էլ նրա պարգևած քորը։

Բայց բանից այնպէս է երևում, որ ես վաղուց եմ գժանոցում և ինքս միանգամայն անտեղեակ։

Չէք հաւատում՝ հարցրէք ձեր երկոտանի փիլիսօփայ ծերունի Խիկարին։

Նա մաթեմատիքական ճշտութեամբ հաստատում է, թէ

Աշխարհս որ կայ, մի մեծ գժատուն է, ուր շատ անգամ բժշկին ապտակում են և ապտակողին բժիշկ համարում, ուր ոչ խելօքին են թողնում, որ չը գժվի, և ոչ գժին խրատում, որ քիչ խելքի գայ... Մի խօսքով Մոծակի փոքրիկ խելքին անհասանելի բաներ։

Ի՞նչպէս թէ ապտակողին էլ բժիշկ են համարում...

Ուրիշ բան էր, եթէ այդ ապտակողը ապտակէր մարդ անունը ամբողջութեան հասցնող՝ գզգանացողին, ամբողջ ազգի անունը վարկաբեկ անող՝ խայտառակողներին և դրանց նման վայրենի «ջին-ջանավարներին»... Բայց ինչպէս թէ ապտակում են բժիշկներին... այն էլ մեր աշխարհում, ուր բազմաթիւ բժիշկների մեծ կարօտութիւն կայ։

Մտածում և գլուխս քորում էի։

Գուցէ քորելը երկար շարունակէի, եթէ մեր՞ Թունաւոր Կարիճը օգնութեան չը հասնէր։

— Խելօք, ասենք մոռացար հիւսիսի գժանոցում բժիշկ Միլիւկօվին հասցրած ապտակը. մեր հարաւային գժանոցի գնդակն էլ մոռացա՞ր։

Ասաց նա թէ չէ՝ իսկոյն «Բաղբջու» Արփիարօվին յիշեցի։ Հէնց էն է ուզում էի այդ գժանոցի հասցէին թոյնից քիչ թեթևանալ, բայց երբ միւս կողմից էլ անիծեալ «վայ թէ»-ն յիշեցի, լեզուս կծեցի։

Իսկ

Մինչև երբ համբերել... Այո,

Համբերելը լաւ բան է, եթէ նրան ի չարը չեն գործ դնում, գիտեն գնահատել...

Համբերութիւնը իմաստութիւն է, եթէ իշացրած՝ նրան նահատակութեան չեն հասցնում։

Այլապէս ստութիւնը, երես առնելով, դեռ աստառ էլ է ուզում։

Այս դէպքում փրկարար միակ միջոցը գժվելն է։

Գժվել և այնպիսի գժանոց ընկնել, ուր կեղծն ու կեղծաւորներն են ապտակվում, սուտն ու բանսարկութիւնն են ջախջախվում, և այն էլ ո՛չ թէ բռունցքներով և մահակով, անպատւաբեր գնդակներով, որ գազանանոցին՝ ոչ թէ գժանոցին է սազական, այլ փաստերով, ինչպէս գիտակից, քաղաքակիրթ ազգերին յատուկ գժանոցներում։

Բայց ցաւն էլ հէնց նրանումն է, որ այդպիսի գժանոցները մեր երկրում համակրութիւն չեն գտնում։

Էլ ինչ գժանոց, երբ նրանում մարդիկ այնքան խելօք են ու հաշւով, որ շատ լաւ հասկանում են, թէ երբ և ում պէտք է ցաւակցական հեռագիր ուղարկել, ում չուղարկել, և երբ Արփիարեանի մասին պաշտպանվել։

Երբ գիտեն ամեն բանի յարմար ու անյարմար ժամանակը թունդ, կեղծ ազգայնականից էս-էր, էս դիկների փոխվելու, միւս օրը այս էլ, այն էլ թողնելու՝ զուտ ազգային ընթացք բռնելու, երբ այդ էլ չանցաւ... Էջմիածնում, Անդրկասպիականում, Ամերիկայում, Եգիպտոսում, կամ երբ այդ գործն էլ անաջողութեան հանդիպեց... կերչում և Վանում... ոչինչ, գիտեն կը գժուաբանալ ընդհանրականին, Բուրթ-Կիզողի ասած՝ «չեանդր-փեանդրականին» դիմելու...

Էլ սա ինչ գժանոց եղաւ։

Էլ ո՞ր մնաց այն փափագելի գժանոցը, երբ «Յառաջից» մինչև վերջինը տասնակ խմբագիրներից մէկը այն աստիճան միամիտ գժութեան չը հասաւ, որ «Մշակի» խմբագիրների պէս «Վտակը» կուսակցական օրգան համարի, կամ այնքան խելքից ձեռք քաշի, որ վերցնի Մուշեղի, Միհրանի, Արփիարի, Միլիւկօվի, «Ժայռի», «Ռազմիկի», «Հոսանքի» համար միևնոյն չափն ու կշիռը բանեցնէ... Իսկ թէ «Մշակի» խմբագիրները երջանկութիւն են ունեցել կարգին գժվելու, էլ դրանում կասկած չը կայ։

Սրանց գժութիւնը այնտեղն է հասել, որ մարդկանցից պահանջում են.

«Ամառ, ձմեռ մի խելքի մնալ, մի գաղափարի ծառայել...»

Մոծակ Մտրակեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 18 մայիսի

Մօտ երեք տարի առաջ, Վերայի ս. Խաչ եկեղեցու ներկայ երէցփոխ Աս. Երիցեանի ձեռներէցութեամբ ընտրվեց մի ծխ. հոգաբարձութիւն, որը պիտի հոգայ այդ վիրախօս և հայ խօսքին կարօտ թաղում միակ և առաջին դպրոցը ունենալու։ Սակայն դժբաղդաբար այդ երեք տարվայ ընթացքում ընտրված հոգաբարձութիւնը մի քայլ առաջ չը գնաց իր միսիան կատարելու... և տակաւին Վերայի հայ պատանիները զուրկ են դպրոցից... Թէ ինչո՞ւ հոգաբարձութիւնը ոչինչ չարաւ, այդ գաղտնիքը մինչև այժմ էլ մնաց գաղտնիք, իսկ ծխականներից ոչ մի անհատ չը կամեցաւ և չը հետաքրքրվեց այդ մասին։

Երէցփոխի պաշտօնավարութեան երրորդ տարին լրացաւ և նորը ընտրելու հարցը դրված է հրապարակի վրա։ Ներկայ երէցփոխը ընտրվելիս միայն մի պայմանով համաձայնվեց ընդունելու այդ պաշտօնը և ընդունեց, որ այդ թաղում իր նախաձեռնութեամբ մի հայ դպրոց հիմնվի. և որպէս գործին տեղեակ մի անձ, նա դիմեց զանազան ունեւոր և ձեռնհաս անձանց իր տենչալի ցանկութիւնը իրականացնելու, որոնցից շատերը խոստացել են դպրոցի տեղ՝ գետին, աղիւս, փող և այլ անհրաժեշտ մթերքներ նուիրելու։ Բայց թէ ինչո՞ւ երէցփոխանի գեղեցիկ ցանկութիւնը չէ իրականանում և երէցփոխանական պաշտօնին վերապահված այլ և այլ գործերը չեն կատարվում,—այդ մասին ցանկալի էր հրապարակով յայտնել։

Որպէսզի մասամբ պատկերացրած լինեմ այդ համայնքի քարէ անտարբերութիւնը, աւելորդ չեմ համարում արձանագրել այստեղ այն պատասխանները, որ ես ստացել եմ կաթողիկոսական պատուիրակ ընտրելու համար ծխականներին ժողովի հրաւիրելիս. «Ես շատ բեզարմազ կուլեմ տէր-տէրից, վուր մէկէլ էտէնց դարդակ բանիրումը կուկանչի, ես ժամանակ չունիմ... ինչ գործ ունիմ ժողովիրում...» (սա յայտնի ծխերից է)։ Մի ուրիշից լսում եմ հետևեալը. «Գանա, Հայրիկը մեռիլ ա... վուր նուր Հայրիկ էք ուզում նընտրի...»։ Չէ՞ք զարմանում, ընթերցող, որ գուցէ Աֆրիկայի խորքերում ապրող բնակիչները լսել են հայոց կաթողիկոսի մահը, իսկ Թիֆլիսում ապրող ինքն իրան կուլտուրական համարող հայը այդ չը գիտէ։ Բայց համբերութիւն ունեցիր էլի լսելու։ Դիմում եմ երրորդ ծխականին—սա ղալախեցի է՝ մանկութիւնից Թիֆլիսում ապրած՝ պատասխանում է, «Կաթողիկոսը ինչ ա՞...» Ես բացատրում եմ, նա աւելացնում է. «Եանի ժամի մարդ ա, էլի...»։ Մի քանիսը պատասխանում են. «Մենք ժամանակ չունենք, գնացէք ում ուզում էք ընտրեցէք՝ մենք ղաբուլ ենք. թէ ուզում էք թուղթը բերէք, ձեռք կը քաշենք...»։ Իսկ ծխականների մեծագոյն մասից նրանք, որ վիրախօս են ու ոչ մի բառ հայերէն չը գիտեն, մեր հրաւէրին «սաքմէ արա գաքս» ասելով հեռանում են...

Ահա այդպիսի մի դատապարտելի անտարբեր վերաբերմունքի պատճառով ժողովները կայանում են սահմանափակ թւով և ոչ մի հասարակական գործ էլ առաջ չէ տարվում, որից տուժում են ամբողջ համայնքի շահերը...

Իսկ ինչը կամ ովքե՞ր կարող են նպաստել այսպիսի մի անգիտակ համայնքին գիտակցութեան գալու, եթէ ոչ դպրոցը և գործին նուիրված անհատները։

Կարապետ Ղազարեանց

—

Նուխի, 10 յունիսի

«Վտակի» 83-րդ և 105-րդ համարներում Նուխուց մի ինչ-որ «Մ. Ս.» իր պուբլիցիստական ընդունակութիւնները ուզում է փորձել մի ամենահասարակ, համայնական տեսակէտից ոչ մի նշանակութիւն չունեցող փաստի շուրջը և ամեն կերպ աշխատում է խայթել դպրոցներիս թէ ուսուցիչներին և թէ հոգաբարձուներին։ Բայց սկզբից կասենք, որ շատ անաջող։

Թողնելով ուսուցիչներին իրանց պաշտպանելու հոգսը, եթէ կարիք կայ, մենք կը մասնաւորենք խօսքը մեր՝ հոգաբարձութեանս մասին։

Պարոնը չարաբաստիկ ինցիդենտը առիթ ընտրելով և այսպէս թէ այնպէս ուզելով անպայման վիրաւորանք հասցնել մեզ, իրան յայտնի որոշ նպատակին չը հասնելու պատճառով, հասնում է ծայրայեղութեան և իրա տեսակէտից իբր թէ արդարացող «երիտասարդների» շարքը դասվելով, սկսում է փողոցային լուտանքներ թափել մեր հասցէին։ Թէ որքան հակասամիտ է պարոնը—այդ թողնենք, ինքը կարող է իր «գրուածքները» կարդալով հասկանալ, եթէ ի հարկէ նոսա մէջ կայ լօգիկա կոչված հասկացողութիւնը, միայն այսքանը կասենք, որ՝ եթէ պարոնը մեր վարմունքը ինցիդենտի կերպարանքով համարում է «մեչչանական, պօլիցիական» և այլ շաբլօն դարձած զանազան «ականներ», ինչո՞ւ ինքը չառաջարկեց իր դեմօկրատական և այլ աւելի լաւ միջոցները. ինչո՞ւ ժողովում մեր հարցին, թէ արտայայտեցէք ձեր կարծիքը միջոցների մասին, միջոցներ, որոնցով կարելի լինէր գտնել այդ «ջահէլներին» դրդողներին—նա չեմ ու չում արեց և անկիւն մտաւ, իսկ յետոյ մամուլի մէջ մեզ վիրավորելու ածականները տալու համար։

Մենք մանրամասնութիւնների մէջ չը մտնելով, միանգամայն արհամարհում ենք Մ. Ս.-երին և, համոզված լինելով, որ նա իր իբր թէ գիտական լեզուով արտայայտած տգիտութիւնը ցոյց տալով արդէն պատժված է բանիմաց մարդկանց բարոյական դատավճռով, իսկ մենք նրան համարելով «գործազրկութեան», ընտանեկան վատ կրթութեան և փողոցի ազդեցութեան—մի խօսքով ներկայ քաղաքական ու տնտեսական դրութեան վիժված մի տիպ—ասում ենք, որ լաւ չէ հէնց նոր կեանքի շեմքը կոխելու պատրաստվելիս, միանգամայն կուրացած սնափառ մեծամտութիւնից՝ ընկնել ցեխը և լուացվել «Վտակում»։

Ինչո՞ւ ցեխոտել մամուլը։

Մենք դնում ենք վերջակէտ։

Հոգաբարձութիւն Նուխու հայոց դպրոցների

—

Ախալցխա, 15 մայիսի

Վաղուց ի վեր է, որ ռուսական հայ մամուլի էջերը պարբերաբար զբաղվում են ի մասնաւորի քաղաքիս եկեղեցական և դպրոցական կնճռալից խնդիրներով, մանաւանդ վերջերումս աւելի քան յաճախ և զգալի որակներով երևան են գալիս հակընդէմ ուղղութեամբ ներշնչված թղթակցութիւններ, ոմանք ճգնում են վարկաբեկելու դպրոցական վարչութիւնը, իսկ ոմանք օվացիաներ են կարդում՝ նայած քամու փչող հոսանքին, բայց և այնպէս ըստ ժողովրդական առածի՝—Ջուրը գնում է անարգել իր բաց արած տեղով։

Ի՞նչ է արդեօք պատճառն այդ ամենի, տնտեսականի լինելն թէ չը լինելը.—ոչ լինելն, և առաւել քան լինելն, և լինելութեան անխորհուրդ մատակարարումն։

Մի զարմացէք, եթէ ես ասեմ, որ ամբողջ տիեզերքի հայութեանս մէջ և նրա ժողովրդա-եկեղեցական եկեղեցիների շրջանում ոչ միայն թանգ արժէքաւոր, ազգի-ազգի նուիրական հնութիւններով, այլ և ընդարձակածաւալ հարուստ կալուածներովն՝ գրեթէ առաջին և միակ եկեղեցին Ախալցխայի ս. Փրկիչն է, որի տարեկան արդիւնքն այսօր, դեռ նահապետական եղանակով կացութեան և կառավարութեան մէջ լինելովն՝ քսանհինգ հազարի է հասնում, իսկ նրա տնտեսականապէս օրինադրվելու շրջանում՝ կարող է բաշխել տարեկան մինչև 35,000 րուբլի։ Ահա ձեզ դպրոցական մի յորդառատ աղբիւր, որ կարօտում է բանիմաց երկրագործութեան՝ թէ ըստ իրականին և թէ ըստ մասուրին։

Ըստ որում, ի դէպ վարկայ այս երկտողս հրաւիրելու մամուլի ուշադրութիւնը, յանձին արծարծվող խնդրոյ էականութեան, ի ճիշտ տնտեսականութիւն հանրաշահ գործոյն, և որ գլխաւորն է, ի վերականգնումն վրդովված խաղաղութեան յուզալից ժողովրդեան և աղմկեալ դպրոցի, և ի շուտափոյթ ցրումն կուտակված, մրրկալից սև սև ամպերի մերայնոց մթագնված հորիզոնից։

Արդ՝ թող ներվի ինձ յայտարարելու իմ խոնարհ կարծիքը, չարիքների առաջն առնելու, հիմնվածն ոչ երբէք խնամութեան կամ պատահականութեան հիմունքների վրա, այլ չորսամենի իմովանն վարածս պաշտօնավարութեան։

Նախ, անհրաժեշտ է, այդ միլիոնարժէք կալուածների տնտեսականութեան գործի հսկողութիւնը՝ ըստ օրինակի Պետերբուրգի եկեղեցա-հոգաբարձութեան՝ տալ ընտրել եկեղեցա-կալուածային վարիչ հոգաբարձական մարմին՝ անկախ և ազատ դպրոցական գործերից, որոնցից կունենան իրանց անմիջական կախումն դպրոցական հոգաբարձութիւնները (միայն դրամ ստանալու տեսակէտից). այս առիթով արդէն մի ընդարձակ քարոզի միջոցաւ նախապատրաստել եմ հանրութեան միտքը։

Ապա ներկայ հոգաբարձական մի կազմի փոխանակ՝ ընտրել երկու ուրոյն-ուրոյն հոգաբարձական մարմիններ երկու դպրոցների համար, որպէսզի իւրաքանչիւր մէկն մի կազմն հնարաւորութիւն ունենայ ըստ կարելւոյն հսկելու իր դպրոցի և նրանում գետեղված աւելի քան 600 սաների վրա և բազմաթիւ ուսուցանողների, եթէ ոչ՝ ինչ միտք կարող է ունենալ հազարաւոր մատաղահաս սանուհիների և սաների ի մի խճողումն, այնպէս և բազմազան, բազմադիմի ուսուցանողների, որպիսի բաժանումներն ըստ իս բացի իր ինչ-ինչ բարեմասն շահաւէտութիւններից, կառաջացնէ անշուշտ և գիտական մրցումն, և մանաւանդ որ մեր դպրոցական շէնքերը անջատ և զատ են միմեանցից։

Նկատելի է և ներկայիս հոգաբարձութեան արտաքոյ կարգի ծանրաբեռնված լինելն եկեղեցականի առանին տնտեսականով, յանձին մատակարարութեան ռոճիկների եկեղեցու սարքին պաշտօնեաների, ոչ ապաքէն՝ այդ գծի ծառայողները ընդունակ են չափեցելու բարոյականը տնտեսականի հետ, ըստ որում բնականաբար հետզհետէ բացակայելու է նոցին ակնածական առնչութիւնը եկեղեցու սպասաւոր պաշտօնեաներից, որով և եկեղեցու փառաւորութիւնը տեղի է տալու ոչ ցանկալի անփառաւորութեան։ Ես հաւատացած եմ, որ մի հասարակական գործոյ գլուխ կանգնող մարմին խուսափելու է երկրորդական անտեղի ճրնշող պարտականութիւններից, որպէսզի կարող լինի, ըստ հնարաւորութեան, առանձնուլ իր ուսերի վրա առած բեռը, և երբեք թոյլ պիտի չը տայ ի չարն գործ դնելու շրջապատ մթնոլորտի անտարբեր, հանդիսատես արձանացումն, որպէս և իր խղճի խայթի ձայնի յուշածումն։ Կը խնդրէի երկտողս ի լոյս ածել հաճէիք ձեր մարդասէր առաւել քան դպրոցասէր թերթում, ոչ վասն իմ, այլ վասն ժողովրդեանս, զի արդէն ուղարկված է և իմ վերջին հրաժարականս։

Առաջնորդական փոխանորդ՝

Սիոն վարդապետ

—

Ախալցխա, 20 մայիսի *)

«Մշակի» № 17-ում ես, իմ նամակս գրելիս, սպասում էի, որ պ. Իւսուֆեանը ըստ իր սովորութեան կը դիմէ փաստաբանութեան, չակերտների օգնութեան և բացագանչութիւնների, որ և եղաւ «Վտակի» № 89-ում։ Սակայն այս անգամ հայհոյանքները բաւական չը համարելով, նա ուզեց գրածներս հերքել աւելի օրինական ճանապարհով՝ մանկավարժական ժողովների ցուցակով։

Հեռու ընթերցողների աչքից՝ Ախալցխայի դպրոցների մի խումբ ուսուցիչներ Իւսուֆեանի ղեկավարութեամբ տասն օր շարունակ ժողովներ էին գումարում, որպէսզի այդ նամակը ինձ վրա թանգ նստացնեն։

Այո, Իւսուֆեանը մենակ չէ. նրա հետ են և մի խումբ ուսուցիչներ, կապված իրար հետ թայֆայական-կուսակցական կապերով, որոնք յանուն Իւսուֆեանի ամեն մի սրբութիւն և ճշմարտութիւն ոտնակոխ կանեն։ Եթէ դրանց հետ միացնենք և այն ուսուցիչներին, որոնք միմիայն իրանց փորի համար են մտածում և իրանց համար բնաբան են ընտրել թէ՝ «նժարի որ թաթը ծանր եղաւ, այնտեղ էլ կը նստենք», այն ժամանակ կը ստացվի մի մեծամասնութիւն, որ արգելք է լինում Իւսուֆեանի ապօրինութիւններին դիմադրելուն, ուստի մնում էր փաստերով դուրս գալ և մամուլի էջերից բողոքել, թողնելով, որ հասարակութիւնը երկու կողմն էլ լսելով իր կարծիքը յայտնի։

Սակայն իմ բերած թւուցիկ փաստերի դիմաց վերև յիշածս խումբը Իւսուֆեանի հետ միասին «Մշակի» № 105-ում և «Վտակի» № 103-ում դուրս է եկել հասարակութեանը միամտացնելու և ասելու. «На Шипкѣ все спокойно».

Իմ նախկին նամակը շատ համառօտ կերպով գրված լինելով, կարող էր ընթերցողներին մոլորութեան մէջ ձգել Յ. Իւսուֆեանի և ընկ. անանկ հերքումով, ուստի ստիպված եմ մի քիչ մանրամասն կանգ առնել իմ բերած փաստերիս վրա, որքան ինձ թոյլ կը տան «Մշակի» սուղ էջերը։

1) Դպրոցի աշակերտների (խօսքս օրիորդների մասին չէ) և փողոցային տղաների մէջ մազաչափ անգամ տարբերութիւն չը կայ (բացառութիւնները մասների վրա կարելի է հաշւել). դրան կը վկայէ ամեն մի բարեխիղճ ախալցխացի։

2) Դպրոցի պատերի մէջ աշակերտութիւնը իրան պահում է այնպէս, ինչպէս փողոցում. այդտեղ կարելի է լսել փողոցային ամենալկտի հայհոյանք, կը տեսնէք գողութիւն, ծեծ, պոռնկական գրականութիւն՝ ամենախայտառակ և ցինիկ խօսքերով արտայայտած։ Համարձակ կարելի է ասել, որ այդ կողմից աշակերտները փոխանակ ուսումնական տարվայ ընթացքում ուղղվելու՝ աւելի սանձարձակ են դարձել. դա արդեօք հետևանք չէ՞ տեսուչ Իւսուֆեանի աչալրջութեան բացակայութեան և մանկավարժական օրէնքների թիւր հասկացողութեան։

Այս տեսակ տեսչին ես խղճալի տեսուչ եմ անուանել։

3) Աշակերտների՝ դասից ուշանալը և օրերով, շաբաթներով ու ամիսներով բացակայելը, տետրակ և ուսումնական պիտոյքներ չը բերելը խրոնիքական է. սրան էլ կը վկայեն դասարանական ցուցակները։ Սակայն այդ տեսակ «չնչին» բաների համար պ. Իւսուֆեանը չէ ուզում նկատողութիւն անել, և մինչև այսօր ոչ մի աշակերտ նկատողութեան չէ արժանացել։

Ես միշտ հարցրել եմ բացակայութեան պատճառն իմանալու. բոլորն էլ միևնոյն ոչ յարգելի պատճառներն են։ Մի առ մի բերել այստեղ այդ բոլոր փաստերը՝ անհնարին է. դրանց մասին գիտեն և այդ ուսուցիչները, որոնք այդ այլանդակութեան

*) Այս նամակի լոյս ընծայումով փակում ենք այս խնդրի շուրջը մղվող բանակռիւը՝ գտնելով որ հարցը բաւականին պարզված է։ Խմբ.

միակ բուժիչ միջոցը գտել էին ծնողական յաճախակի ժողովներ գումարելու մէջ. բայց մինչև այսօր պ. Իւսուֆեանը ոչ մի փորձ անգամ չարաւ ժողով գումարելու. և շատ ի զուր էր պարոնը «Անկախ Մամուլի» ներկայ տարվայ № 1-ում արդարանում ասելով.—անհնարութեան ենք բաղխվել: Բայց ամեն ոք կը վկայէ, որ երբէք փորձ էլ չէ արել ծնողական ժողով գումարելու: Գոնէ մի անգամ մանկավարժական ժողովին յայտնէր, որ այդ որոշումը—ծնողական ժողով գումարելու—անհնարին եղաւ: Բայց գրել մամուլի մէջ ընթերցողներին մոլորեցնելու՝ դա պ. Իւսուֆեանի բնորոշ գծերից մէկն է:

4. Որովհետև պարոնների կարծիքով ես և ինձ հետ չորս ուսուցիչներ իբր թէ մանկավարժական ժողովի որոշումները և վարչութեան պահանջները չենք կատարել, և հարկաւոր էր մեր արձակման խնդիրը դնել և ոչ թէ ռոճիկները չը տալ. երկրորդ՝ որ այդ պարոնները հասարակութեան տականքների հետ միացած պրովոկացիա էին մղում քաղաքում, ասելով որ իբր թէ մենք անբարեխիղճ ենք, վարկաբեկելով մեզ. և վերջապէս մեր ռոճիկները չը ստանալու էական պատճառները անյայտ են ընթերցողներին և Ախալցխայի հասարակութեան, ուստի ես անհրաժեշտ եմ համարում այդ հարցի վրա մի քիչ երկար կանգ առնել:

Յունվարի 11-ին պ. Իւսուֆեանը իր ագդով յայտարարում է հետևեալը.

1) Դասատուները պէտք է ներկայացնեն վաղվայ մանկավարժական ժողովին իրանց դասարանի աշակերտների առաջադիմութեան ցուցակը, բաժանելով երեք կատեգորիայի (լաւ, բաւարար, թոյլ) և որոշելով իւրաքանչիւր կատեգորիայի տոկոսը:

2) Առաջարկվում է ուսուցիչ-ուսուցչուհիներին ներկայացնել վաղվայ մանկավարժական ժողովին առաջին կիսամեակում անցած նիւթի ծրագիրը իր գիտողութիւններով:

Աւելորդ չեմ համարում ընթերցողի ուշադրութիւնը հրաւիրել պարոնի ազդի ա. կէտի անմտութեան վրա, թէ ինչպէս կարելի է աշակերտութեանը երեք կատեգորիայի բաժանել, երբ մի աշակերտ մի առարկայից լաւ է, միւսից բաւարար և երրորդից թոյլ. դրան ո՞ր կատեգորիայի մէջ կարելի է մտցնել: Սակայն այդ հարցի մասին պիտի խօսվէր ի հարկէ մանկ. ժողովում:

Յունվ. 12 ի ժողովը յետաձգվում է 14-ին, որի օրակարգի մէջ մտնում են ի թիւս ուրիշ հարցերի և վերև յիշած առաջադիմութեան և յետադիմութեան խնդիրը և յետոյ կիսամեայ ծրագրի խնդիրը: 14-ի ժողովը չէ կարողանում այդ խնդիրներին անցնել և հետևեալ ժողովի, այն է՝ յունվ. 19-ի օրակարգի մէջ է մտնում աշ. առաջադիմութեան և յետադիմութեան խնդիրը, իսկ ծրագրի հարցը այդ օրվայ օրակարգից գոլորշիանում է: Այդ օրն էլ ժողովը չէ կայանում և յետաձգվում է մինչև յունվ. 21-ը՝ օրակարգը թողնելով 19-ինը. որտեղ դարձեալ այդ հարցին չեն հասնում, և այդ օրից Իւսուֆեանը մանկ. ժողովների վրա խաչ է անկում, միայն աշ. առաջադիմութեան և յետադիմութեան խնդիրը կերպարանափոխված դուրս է գալիս և մարտի 4-ի ազդի ա. կէտը կազմում, որ և բերում ենք առաջ. «Առաջարկվում է իւրաքանչիւր դասատուին իր աշակերտ-աշակերտուհիներին իր առարկայից բաժանել երեք կատեգորիայի (լաւ, բաւարար, թոյլ) և մինչև ամսիս 10-ը ներկայացնել ինձ դրանց ցուցակը»: Ուրեմն մանկավարժական ժողովի օրակարգի հարցը իր լուծումն է ստացել պ. Իւսուֆեանի գրչի մի շարժումով: Ուսուցիչներից բողոքողներ, տրտնջացողներ են լինում, որ դա մանկ. ժողովի հարց է, բայց այդ բողոքողներից միայն հինգ հոգի են մնում ասպարիզի վրա, որոնք մինչև վերջն էլ պնդում են, որ դա մանկ. ժողովի հարց է: Լոյս է տեսնում մարտի 13-ի նշանաւոր ազդը, որի մասին գրել էր «Մշակի» № 79-ում և որը պ. Իւսուֆեանին և իր համախոհներին այնքան մեծ ցաւ էր պատճառել, որ դա ուսուցչութեան իրաւունքների ոտնահարում չէ եայլն եայլն:

Այո, սա ուսուցչութեան իրաւունքների ոտնահարումն է: Ոտնահարումն, նոյնիսկ արհամարհումն է և այն՝ որ երեք աշակերտների Իւսուֆեանը յունվարին ընդունում է տղայոց դպրոցում. դրան տեղեակ չէ ոչ միայն մանկ. ժողովը, այլև ուսուցիչներից շատերը, նրանք՝ որոնք այդ դասարանում դաս չունեն:

Ուսուցիչ՝ Գէորգ Յովսէփեան

(Կը շարունակվի)

—

Թիֆլիս, 18 յունիսի

Ուսուցչական միութեան վերջին ժողովի նկարագրութիւնը կազմված էր ոչ լիակատար: Ժողովը տեղի ունեցաւ ամսիս 11-ին, չորեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 8-ին: Այնտեղ ամենայն մանրամասնութեամբ մէջ է բերված պ. Գ. Վարդանեանի կարծիքը դասագրի մասին և շեշտված հոգաբարձուների անտարբերութիւնը. բոլորովին անտես է արված իմ կարծիքը նոյն հարցի մասին և այն, որ ես շեշտեցի ուսուցիչների անտարբերութիւնը, երբ ուսուցչական միու- [illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների [illegible]

քարը, անկասկած, կը վերջանայ հանրապետականների կատարեալ յաղթութեամբ: Հանրապետականների ազգային կօնվենտը իր կուսակցութեան կանդիդատ է հրատարակել զինւորական մինիստր Տաֆտին և դրանով ապահովել նրա ընտրութիւնը: Տաֆտը մի քանի ժամանակ առաջ հրաժարվեց զինւորական մինիստրի պաշտօնից, որպէսզի ազատօրէն կարողանայ հանդէս գալ իբրև նախագահութեան թեկնածու:

Եթէ ի նկատի ունենանք, որ ամերիկական ազգը ներկայումս երկրագնդի հզօր ազգերից մէկն է կազմում և համաշխարհային ասպարէզում ահագին դեր է կատարում, մենք կը հասկանանք, որ ամերիկական նախագահը նոյնպէս ահագին համաշխարհային նշանակութիւն ունի: Եւ այդ է պատճառը, որ Ամերիկայում նախագահի անձնաւորութիւնը խոշոր նշանակութիւն ունի: Ընտրված նախագահը վայելում է ժողովրդի կատարեալ վստահութիւնը, ինչպէս տեսանք Րուզվէլտի օրինակից:

Նոր թեկնածուն՝ Տաֆտը դեռ ծեր չէ. նա 50 տարեկան է. նա եղել է և դատաւոր, և պրօֆեսօր իրաւագիտական ֆակուլտետի: Նա վարել է Ֆիլիպպեան կղզիներում նահանգապետի պաշտօն և վերջերս զինւորական մինիստր էր: Նա յայտնի է իբրև երկաթեայ կամքի և զօրեղ բնաւորութեան, դիպլօմատիական տաղանդի տէր մարդ: Նա շատ լաւ ծանօթ է երկրի գործերին՝ ֆինանսական, տնտեսական, առևտրական, արդիւնաբերական:

Նրա ընտրութիւնը անկասկած է:

Ի դէպ պէտք է յիշենք, որ նորերս վախճանվեց նախկին նախագահ Գրօվէր Կլիվլենդը, որ դեմօկրատական կուսակցութեան կանդիդատն էր և Ամերիկայի խոշոր քաղաքական գործիչներից մէկն էր վերջին ժամանակներում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ն ե ր ք ի ն

19 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մի քանի ռուս և օտարազգի լրագիրներում տեղեկութիւն երևաց, որ իբր Գերմանիայի կայսրը մտադիր է մօտիկ ապագայում այցելել Թագաւոր Կայսրին: Ամենաարժանահաւատ տեղեկութիւնների համաձայն, որոնք քաղված են ինչպէս արտաքին գործերի մինիստրութիւնից, այնպէս և գերմանական հիւպատոսարանից, երևում է, որ այդ լուրերը հիմքից միանգամայն զուրկ են, և լրագիրների տեղեկութիւնները, այսպէս օրինակ, որ տեսակցութիւնը տեղի կունենայ ցամաքում, որ Պետերբուրգում ստացվել են արդէն կայսրի իրեղէնները, սկզբից մինչև վերջ մտացածին են:

ՐԵԱԶԱՆ: Օկան բարձրանալով ծածկել է արօտատեղերը:

ՄԻՏԱՎԱ: Այսօր Կուրլանդիայի ծովափում սոսկալի փոթորիկ բարձրացաւ: Նաւերը չեն վստահանում ծով մտնել:

ՄԻՆՍԿ: Բացվեցին մանկավարժական դասընթացքներ ծխական-եկեղեցական դպրոցների ուսուցիչների և վարժուհիների համար: Եկել են մօտ 100 հոգի:

Ա ր տ ա ք ի ն

19 յունիսի

ԲԵՐԼԻՆ: Բերլինում, Կօպէնհագէնում, Կենիգսբէրգում և Բալտիական ծովի ամբողջ ափի տարածութեամբ յունիսի լոյս 18-ի գիշերը նկատվեց անսովոր ամպի հիւսիսային մասի դեղնա-կարմրագոյն լուսաւորութիւն, որ յիշեցրեց 1883 թ. Կրակատօա հրաբուխի վիժման ժամանակ նկատված երևոյթը:

ԿԻԼ: Կայսրը երէկ այցելեց ռուսաց «Աւրօրա» յածանաւը, որ եկել էր Լիբավայից ռուսաց միւս «Դիանա» յածանաւի հետ:

ՎԻԷՆՆԱ: «Pol. Cor»-ը վերստին դրականապէս հերքում է անգլիական և ռուսաց լրագիրների այն տեղեկութիւնները, թէ Աւստրո Ունգարիան Թիւրքիայից արտօնութիւններ է խնդրում Մակեդօնիայում:

19 յունիսի

ԼՈՆԴՈՆ: Րէյտէրի տեղեկութիւնների համաձայն, այն լուրը, թէ երկու նախագծեր են սպասվում մակեդօնական հարցի վերաբերութեամբ, ռուսական և անգլիական, սխալ է. Ռուսաստանի և Անգլիայի մշակած բարենորոգումների պլանը կը հրատարակվի իբրև շահագրգռված կողմերի նա- [illegible]

Խմբագիր ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Նուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1{}_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1{}_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—$12^1{}_2$ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Միխիթարեանց
Անցեալ տարիների նման ընդունում է հիւանդներին վեներական և մորթու ցաւերով Կիսլօվօդսկում, հիւրանոց «Րոսսիա»:
(ա. օ.) 100—71

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնն ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելեամինօվսկայա փողոց № 8.
(ե. հ. շ.) 100—80

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է՝
«Աւետիս Պօղոսեանի հրատարակչական Ֆօնդի»
Մանկական գրադարանի № 2 գրքոյկը.
ՎԻԼՀԷԼՄ ՀԱՈՒՖ
ԻՆՔՆԱԿՈՉ ԻՇԽԱՆԸ
(պատկերազարդ)
Թարգմ. ռուս. օր. Շ. Տէր-Նիկողայոսեանց
Գինն է 10 կ.
Շուտով լոյս կը տեսնեն
Լ. Ն. ՏՕԼՍՏՕՅԻ
«ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԻ»
(Հեղինակի ծննդեան ութսունամեայ յօբելեանի առիթով)
Ա. և Բ. պրակները:
—
Գրքերի պահեստը Թիֆլիս՝ «Գուտտենբերգ» գրախանութում: 5—1

Մամուլի տակից դուրս եկաւ
Սահակ աւ.-ք. Սահակեանի
ՀԻՆ-ՈՒԽՏԻ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
հրատարակութիւնը:
—
Իմ բոլոր դասագրերի պահեստը գտնվում է Գր. Մեասնիկեանի մօտ: Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Тифлисъ, Дворцовая, магазинъ Григ. Ст. Мясникова.
Սահակ ա.-ք. Սահակեան
(ե. հ. շ.) 10—4

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ
Ս. Փրկիչ եկեղ. տղայոց չորսդասեան դպրոցի համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ
ա) ՄԻ ԱՒԱԳ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
բարձրագոյն կրթութեամբ և մանկավարժական [illegible] 12—14 դասով, [illegible] 1200 [illegible]
բ) ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ
[illegible]
գ) ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐ
[illegible] 150 րուբլի տարեկան.
[illegible]
(շ. շ.) (ակ.) 6—5

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Գնացքների ամառնային երթևեկութիւն

Ժամերը հաշւած են Պետերբուրգի ժամանակով, իսկ փակագծերի միջինը՝ Թիֆլիսի ժամանակով)

	ԱՐԱԳ	ԱՐԱԳԱՑՎԱԾ	ՊՕՍՏԱՏԱՐ	ՄԱՐԴԱՏԱՐ	ԱՊՐ.-ՄԱՐԴԱՏ.
Բագուից դուրս գալը. .	—	4 ժ. 10 ր. ցեր.	11 ժ. 8 ր. առ.	5 ժ. 24 ր. առ.	—
Թիֆլիս հասնելը.	—	8 ժ. 30 ր. առ.	5 ժ. 59 ր. առ.	10 ժ. 52 ր. երեկ.	—
Թիֆլիսից դուրս գալը.	(9 ժ. 3 ր. երեկ.)	—	(7 ժ. 47 ր. առ.)	(12 ժ. 28 ր. գիշ.)	—
Բաթում հասնելը	7 ժ. 14 ր. առ.	—	8 ժ. 40 ր. երեկ.	12 ժ. 36 ր. ցեր.	—
Բաթումից դուրս գալը.	11 ժ. երեկ.	—	7 ժ. 1 ր. առ.	5 ժ. 57 ր. երեկ.	—
Թիֆլիս հասնելը.	9 ժ. 44 ր. առ.	—	8 ժ. 38 ր. երեկ.	7 ժ. 22 ր. առ.	—
Թիֆլիսից դուրս գալը.	—	(11 ժ. 21 ր. գիշ.)	(10 ժ. 36. ր. երեկ)	(8 ժ. 58 ր. առ.)	—
Բագու հասնելը. . . .	—	1 ժ. 35 ր. ցեր.	4 ժ. 45 ր. ցեր.	12 ժ. 57 ր. գիշ.	—
Ջուլֆայից դուրս գալը.	—	—	5 ժ. առ.	—	—
Երևանից դուրս գալը. .	—	—	—	—	9 ժ. 27 ր. երեկ.
Ալէքսանդրօպօլից դուրս գալը.	—	—	7 ժ. 59 ր. երեկ.	—	5 ժ. 30 ր. առ.
Թիֆլիս հասնելը. . . .	—	—	5 ժ. 28 ր. առ.	—	3 ժ. 30 ր. ցեր.
Թիֆլիսից դուրս գալը. .	—	—	(12 ժ. 53 ր. գիշ.)	—	(11 ժ. 48 ր. առ.)
Ալէքսանդրօպօլ հասնելը.	—	—	10 ժ. 21 ր. առ.	—	9 ժ. 53 ր. երեկ.
Ջուլֆա հասնելը. . . .	—	—	11 ժ. 47 ր. գիշ.	—	—
Ալէքսանդրօպօլից դուրս գալը.	—	—	10 ժ. 50 ր. առ.	—	10 ժ. 15 ր. երեկ.
Կարս հասնելը.	—	—	2 ժ. 9 ր. ցեր.	—	1 ժ. 49 ր. գիշ.

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Վերայի ս. Խաչ եկեղեցում յունիսի 22-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին ծխականների ժողով է լինելու, ժամանակը լրացած երէցփոխի
փոխարէն նորը ընտրելու.
ուստի պատիւ ունեմ հրաւիրել մեծ. պ. պ. ծխականներին, որ յիշեալ օրը և ժամին շտապեն եկեղեցի՝ մասնակցելու ընտրութեանը:
Գործակալ ա. մ. Թիֆլիսի՝
Գրիգոր աւ. քահ. Մանդակունի
1—1

ՀՐԱՒԷՐ

Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (ս. Գէորգ) եկեղեցում յունիսի 22-ին, կիրակի, ժամը 11-ին լինելու է ծխականների երկրորդ ժողով, որպէսզի իրանց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանի ժամանակը լրացած հոգաբարձուների փոխարէն ընտրվեն նորերը. ուստի պատիւ ունեմ երկրորդ անգամ հրաւիրել մեծ պ. պ. ծխականներին, որ յիշեալ օրը և ժամին շտապեն եկեղեցի մասնակցելու ընտրութեանը:
Գործակալ ա. մ. Թիֆլիսի
Գրիգոր աւ.-քահ. Մանդակունի
(ու. շ.) 2—2

Գ ա ւ ա ռ ա կ ա Ն

վարժուհի լինելով, 12 տարվայ այրի կին, կարողացել է իր սուղ միջոցներով կրթութիւն տալ իր հինգ որբ զաւակներին, որոնցից մեծը այս տարի աւարտելով գիմնազիան ի սրտէ փափագում է շարունակել ուսումը:

Խնդրվում է բարերար անձանց օգնել, ով ինչքան կարող է, մտցնել նրան համալսարան, որը աւարտելով լինելու է այդ բազմանդամ ընտանիքի կառավարողը:

Հասցէն. Հալաբար, Араратская № 19. կամ Веляминовская библіотека
Տիկ. Մանուկեան
5—2

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով յայտարարում է, որ առաջիկայ
ուսումնական տարում
նոր աշակերտներ կարող է ընդունել միայն IV և VI դասարաններում. [illegible]
4—2

→ ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՈՆ ←
Շաբաթ, յունիսի 21-ին
Սկսնակ դերասաններ Թորոսեան և Ղազարեան, մասնակց. պ. Թաշճեանի,
կը ներկայացնեն նոր պիէս՝
I
ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ
Դրամա 3 արար., փոխադ. Բաֆիաշվիլու, Թարգմանութիւն Սափրիչի
II
ՊԱՇՏՕՆԸ Է ԽՈՒՄՓԱԼ
Վօդ. 1 գործ. Թարգ. Աւետեանի
Մասնակցում են՝ տ. տ. Սօֆի, Տէր-Ղևոնդեան, օր. Ամիրբէգեան, պ.պ. Թաշճեան, Թորոսեան, Ղազարեան, Տէր-Առաքելեան և այլք:
Յունիսի 1-ի տոմսերը չեն կորցնում իրանց ումը:
Թատրոնի վարչութիւն՝
Օր. Ս. Ադամեան
(ու. շ.) 2—2

ՀՐԱՒԷՐ

Լրացած լինելով Հաւլաբարի ս. Կարապետ եկեղեցու ծխական դպրոցի հոգաբարձուների պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը՝ կիրակի, ամսիս 22-ին, առաւօտեան 10 ժամին, նշանակված է նոր ընտրութիւն հոգաբարձուների, որի մասին յայտնելով նոյն եկեղեցու ձայն ունեցող երկսեռ ծխականներին՝ խնդրում եմ ներկայ լինել ժողովին՝ ընտրութեանը մասնակցելու:
Բ. մասի գործակալ՝
Ղևոնդ քահ. Մամիկոնեանց
(ու. շ.) 2—2

Նոր հիւրանոց Վարշավայում
„ՀԻՒՐԱՆՈՑ ՊԱՍՍԱԺ"
որ գտնվում է Վարշավայի առևտրական կենտրոնում, Բէլեանսկայա, Դօլգայա եւ Նալեւկի փողոցների անկիւնում, «Զիմօնսի Պասսաժի» շէնութեան մէջ, էլեքտրական տրամվայների կանգ առնելու տեղը, պարունակում է 100 նոր սարքված սենեակներ՝ արժողութեամբ 1 ր. 25 կ.-ից օրական, էլեքտրական լուսաւորութեամբ [illegible]
Բացվում է յունիսի 7/20-ից.
(շ.) 5—4

ԱԼՄԵՋԱ

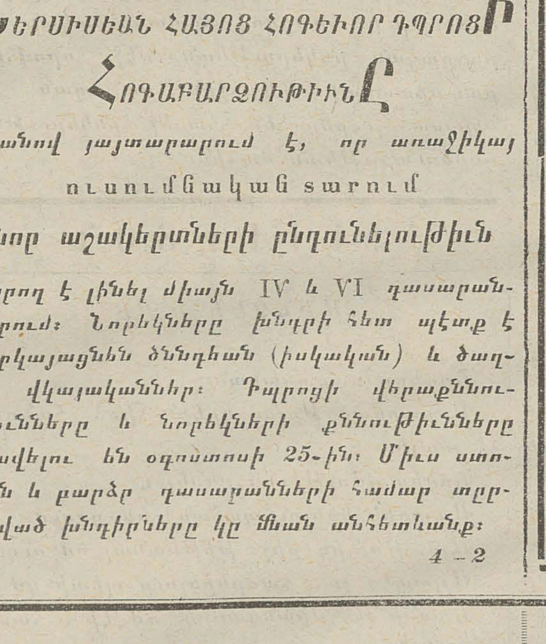

АТАМИ ՅԱՒՐ
ՇՈՒՏ հանգստացնելու [illegible]
[illegible] ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԻՋՈՑՆ Է
ԱԼՄԵՋԱ
ՇԱՏ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ [illegible]
Ա. Գ. ՊԱՏՆԵՐԻՆ ԶՐԻ
ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ
[illegible]
Пушкинская, 15.
[illegible]
Գինը մի սրուակի 1 ր. 20 կ.
[illegible]
Тифлисъ, Пушкинская № 15.
[illegible] 40 կ. [illegible] Баку, Старо-Полицейская, № 14, Тифлисъ, Ахвердова.
15—12